

RYSZARD MICHALAK

CZYNNIK RELIGIJNY
W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA NOWEGO WYMIARU
NORDYCKIEJ WSPÓLNOTY KULTUROWEJ

WPROWADZENIE

Czynnik religijny był nieodłącznym elementem historycznych procesów kształtowania jedności skandynawskiej, a następnie nordyckiej¹. Jego znaczenie ujawniało się podczas zawiązywania więzi międzyludzkich w epoce kolektywnego politeizmu nordyckiego (gockiego, wikińskiego)², w okresie kształtowania wspólnoty chrześcijańskiej w IX–XIII wieku³, podczas funkcjonowania Unii Kalmarskiej (1397–1523) czy także w czasie odgórnego,

Dr hab. RYSZARD MICHALAK — profesor nadzwyczajny w Instytucie Politologii Uniwersytetu Zielonogórskiego; adres do korespondencji — e-mail: ryszaardmichalak@interia.pl

¹ Stosowane w artykule pojęcia „państwa skandynawskie”, „jedność skandynawska”, „kultura skandynawska” oraz „skandynawizm” odnoszą się do Danii, Norwegii i Szwecji. Natomiast pojęcia „państwa nordyckie”, „jedność nordycka”, „kultura nordycka” oraz „nordyzm” obejmują trzy państwa skandynawskie, a także Finlandię — tworzące „kulturowy klaster nordycki”. Zob. Katarzyna BACHNIK, *Skandynawskie uwarunkowania kulturowe w procesach zarządzania* (Warszawa: CeDeWu Wydawnictwa Fachowe, 2010), 59–81. W rozważaniach pominięto obszar atlantycki (*Vestnorden*), tj. Islandię, Grenlandię i Wyspy Owcze.

² Zob. Bernard PIOTROWSKI, *Tradycje jedności Skandynawii. Od mitu wikińskiego do idei nordyckiej* (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2006), 19–22; Jerzy STRZELCZYK, *Goci. Rzeczywistość i legenda* (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2015), passim; Stanisław PIEKARCZYK, *O społeczeństwie i religii w Skandynawii VIII–XI wieku* (Warszawa: PWN, 1963), passim; Leszek SŁUPECKI, *Mitologia skandynawska w epoce wikingów* (Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”, 2003), passim.

³ Zob. *Historia chrześcijaństwa*, t. 4: *Biskupi, mnisi i cesarze 610-1054*, red. Gilbert Dagron, Pierre Riché, André Vauchez i Jean-Marie Mayeur, red. wydania polskiego Jerzy Kłoczowski, tłum. Maria Żurowska (Warszawa: Wydawnictwo Krupski i S-ka, 1999), 716-730; Jakub MORAWIEC, *Knut Wielki. Król Anglii, Danii i Norwegii (ok. 995-1035)* (Kraków: Avalon, 2013).

a nawet przymusowego⁴ formowania wspólnoty na fundamencie protestantyzmu⁵. Jednocześnie te same zjawiska stanowiły, przynajmniej w pierwszym swoim stadium, wyzwanie dla ustalonego porządku kulturowo-religijnego i niosły ryzyko wystąpienia gwałtownych konfliktów oraz dezintegracji społecznej (np. konflikt Apostoła Północy biskupa Ansgara z pogańskim thingiem w Birce⁶) bądź uformowania dezintegrującego stanu dualizmu i kultury mieszanej⁷ (przemawia za tym np. okoliczność spisania sag skandynawskich, opiewających Odyna i Thora, już w dobie chrześcijańskiej⁸). Uwzględniając tę dychotomiczną rolę czynnika religijnego — funkcjonalną lub destrukcyjną — wobec spójności kulturowej świata nordyckiego, trzeba zauważyć, że współcześnie znacząco zmalało oddziaływanie kulturotwórcze i społeczne protestantyzmu⁹, natomiast wyzwaniem i zarazem bodźcem negatywnym stał się ekspansywny islam, którego przedstawiciele głoszą potrzebę zastąpienia porządku demokratycznego ładem szariackim. W ten sposób obrońcy kultury nordyckiej, zapowiadając nowy jej wymiar, w znacznym stopniu określają ją przez pryzmat tego, co ona sama powinna wykluczyć¹⁰.

Wobec coraz wyraźniejszego kryzysu idei multikulturalizmu (czyli relatywizmu kulturowego — „mniejszości etniczne i religijne mogą kultywować

⁴ Protestantyzacja Norwegii oznaczała m.in. danizację społeczeństwa — por. Krystyna SZELAĞOWSKA, *My Norwegowie. Tożsamość narodowa norweskich elit w czasach nowożytnych* (Kraków: Avalon, 2011), 62–63.

⁵ Zob. Andrzej ŻYGADŁO, *Reformacja w Szwecji, Danii i Norwegii (studium porównawcze)* (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper, 2008).

⁶ Por. Jerzy STRZELCZYK, *Apostołowie Europy* (Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2010), 128–140.

⁷ Por. Przemysław KULESA, *Normanowie a chrześcijaństwo. Recepcja nowej wiary w Skandynawii w IX i X wieku* (Wrocław, Racibórz: WAW, 2007), 11–13.

⁸ Por. Witold CHRZANOWSKI, *Harald Pięknowłosa (ok. 850-933) król Wikingów. Postać władcy norweskiego na kartach Heimskringli Snorriego Sturlussona* (Kraków: Avalon, 2011), 22–23.

⁹ Przejawem tego zjawiska jest systematyczne opuszczanie przez wiernych struktur krajowych Kościołów luteranckich. Szczególnie drastyczny odpływ notuje Kościół Szwecji. W 2015 r. odeszło zeń blisko 47 tys., a w 2016 r. prawie 86 tys. wiernych. Por. „Dary reformacji? Rekordowa liczba szwedzkich luteran opuściła wspólnotę”, PCh24.pl. Polonia Christiana, dostęp 03.05.2017, <http://www.pch24.pl/dary-reformacji--rekordowa-liczba-szwedzkich-luteran-opuscila-wspolnote,48744,i.html>.

¹⁰ Za całkowicie nieaktualną należy uznać popularną w latach 90. XX wieku opinię szwedzkiego profesora Olofa Peterssona, w której przekonywał on, że świat nordycki nie doświadcza konfliktów natury religijnej. Por. Olof PETERSON. „Zapis konstytucyjny i żywa tradycja”, w: *Nordycki model demokracji i państwa dobrobytu. Zbiór tekstów*, red. Terje Steen Edvardsen i Bernt Hagtvet, tłum. Andrzej Bereza-Jarociński [i in.] (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994), 22, tab. 2.

swoje tradycje w niezmienionej formie, a kraje przyjmujące muszą to zaakceptować, nawet jeśli tradycje te są sprzeczne z prawem i obowiązującymi normami”¹¹) i — co za tym idzie — słabnącej siły argumentów dla podtrzymywania polityki wielokulturowości¹² („wszystkie grupy etniczne i religijne są równe, a rolą państwa jest dążenie za wszelką cenę do zachowania różnorodności, nawet kosztem spójności społecznej”¹³) na znaczeniu zyskały dwa nurty społeczne i polityczne postulujące restaurację poszczególnych tożsamości narodowych przy jednoczesnej enkulturacji wspólnoty nordyckiej:

1) kierunek natywistyczny i systemowy — zakładający prymat działań na rzecz zachowania, odnowy i upodmiotowienia własnej kultury; wyrażający aprobatę wyłącznie dla islamu reformowanego (jeśli ten spełnia kluczowy aksjomat kultury nordyckiej: „każdy obywatel bierze pod uwagę dobro innego i każdy rozumie, że ma obowiązki wobec innych — przede wszystkim obowiązek nieszkodzenia nikomu”¹⁴); uznający fundament demokracji liberalnej;

2) kierunek kontrakulturacyjny i antysystemowy — promujący, identycznie jak w kierunku natywistycznym, działania służące zachowaniu, odnowie i upodmiotowieniu własnej kultury, lecz ponadto rekomendujący postawę czynnego przeciwdziałania dekulturacji skandynawizmu i nordyzmu; bezkompromisowo odrzucający islam w każdej jego postaci; kontestujący demokrację liberalną, a hołdujący demokracji republikańskiej lub autokracji¹⁵.

Szczególnie ten drugi nurt wymaga wnikliwej obserwacji i naukowej eksploracji, gdyż o jego sile stanowią przeważnie ludzie młodzi, deklarujący i podejmujący radykalne działania o znaczeniu kulturowym i politycznym. Z perspektywy połowy 2017 r. zauważyć można, że pierwszeństwo na tym

¹¹ Zofia SAWICKA, „Islam w Europie czy europejski islam? Kwesta wartości”, w: *W pułapce wielokulturowości*, red. Anna Siewierska-Chmaj (Warszawa, Rzeszów: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2016), 60.

¹² Zob. uzasadnienia wielokulturowości w Szwecji w: Anna KOBIERECKA, *Między wielokulturowością a integracją. Ewolucja polityki Szwecji w świetle zmieniających się wyzwań migracyjnych* (Łódź: Wydawnictwo UŁ, 2016).

¹³ Anna SIEWIERSKA-CHMAJ, „Europa wartości z perspektywy polityki wielokulturowej”, w: *W pułapce wielokulturowości*, 19.

¹⁴ Johan P. OLSEN, „Autonomia jednostki, władza polityczna i demokratyczne instytucje”, w: *Nordycki model demokracji*, 44.

¹⁵ Zob. Roman BÄCKER, „Typologia doktryn i ruchów współczesnego ekstremizmu politycznego”, w: *Doktryny i ruchy współczesnego ekstremizmu politycznego*, red. Edward Olszewski (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2004), 80–83.

polu zyskują struktury nordyckiego ruchu Żołnierzy Odyna (Soldiers of Odin). Celem niniejszego artykułu — napisanego z perspektywy politologii religii¹⁶, przy odniesieniach do religiologii polityki¹⁷ — jest analiza uzasadnień antyislamizmu i pronordyzmu, jednocześnie występujących w tym i wielu innych środowiskach Danii, Finlandii, Norwegii i Szwecji.

NORDYCKI SOJUSZ KULTUROWY PRZECIW ISLAMIZACJI

Koncepcje i działania na rzecz restauracji nordyckiej wspólnoty kulturowej są ściśle związane z niepokojem Skandynawów i Finów, którzy przewidują najgorsze konsekwencje postępującej islamizacji Europy Północnej. Efektem tych obaw jest rosnący *antyislamizm*, tj. postawa różnie manifestowanej dezaprobaty wobec totalitarnej ideologii *islamizmu*¹⁸. Nieuchronny konflikt spełnia tu zatem swoją podstawową — zgodnie z socjologiczną teorią Lewisa Cosera — funkcję więziotwórczą¹⁹, a *antyislamizm* staje się istotnym komponentem kulturowym nordyzmu w jego dwóch, wyżej wymienionych, odsłonach społecznych. Trzeba zaznaczyć, że jakościowo jest to całkowicie nowy element w wielowiekowej tradycji poszu-

¹⁶ Pod pojęciem „politologii religii” rozumiem subdyscyplinę nauk o polityce obejmującą kwestie przenikalności lub oddziaływania wzajemnego zjawisk religijnych i politycznych w oparciu o wyjściową perspektywę badawczą nauk o polityce przy odwołaniu do metod i zdobyczy innych dyscyplin nauki. „Politologią religii” w znaczeniu węższym są badania politologiczne nad religią w oparciu o paradygmat funkcji czynnika politycznego w religii.

¹⁷ Pod pojęciem „religiologii polityki” rozumiem subdyscyplinę religioznawstwa/religiologii obejmującą kwestie przenikalności lub oddziaływania wzajemnego zjawisk religijnych i politycznych w oparciu o wyjściową perspektywę badawczą religioznawstwa/religiologii przy odwołaniu do metod i zdobyczy innych dyscyplin nauki. „Religiologią polityki” w znaczeniu węższym są badania religiologiczne nad polityką w oparciu o paradygmat funkcji czynnika religijnego w polityce.

¹⁸ Mianem „ideologii totalitarnej” określił *islamizm* m.in. prof. Bassam Tibi — zob. Jan WÓJCIK, „Bassam Tibi: Umiarkowany islamizm to ideologia totalitarna”, Euroislam.pl, dostęp 07.05.2016, <https://euroislam.pl/bassam-tibi-umiarkowany-islamizm-to-ideologia-totalitarna/>. W opinii prof. Zbigniewa Stawrowskiego: „Islam niesie w sobie ogromny potencjał totalitaryzmu. Ma bardzo ostro zarysowany schemat: my — oni. Jest wróg, który nam stoi na przeszkodzie, którego trzeba albo nawrócić, albo zabić, a tej garstce ludów Księgi pozwolimy wprowadzić egzystować, ale będą płacić haracz”. „Czy islam nie jest totalitaryzmem ubranym w religijną formę? Ze Zbigniewem Stawrowskim rozmawia Aleksander Kłós”, *Opcja na Prawo* 2015, nr 4 (141): *Oblężenie Europy*, 58–69.

¹⁹ Zob. Lewis A. COSER, *Funkcje konfliktu społecznego*, tłum. Stanisław Burdziej (Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”, 2009), 25–29.

kiwania jedności skandynawskiej i nordyckiej. Dla natywiistów odniesieniem jest wyłącznie ideologia (można mówić o *częściowym/selektywnym islamosceptycyzmie*), natomiast dla zwolenników kontrakulturacji zarówno ideologia, jak i religia islamska, gdyż w tej argumentacji oba zjawiska są nierozdzielne, *islamizm* i *islam* to w praktyce kategorie tożsame. W tym wypadku *antyislamizm* można opisać jako *pełny islamosceptycyzm*. Stanowisko to zostało wzmocnione po upublicznieniu w marcu 2017 r. raportu autorstwa dr. Magnusa Norella i Pierre'a Durraniego, przygotowanego na zlecenie Agencji Bezpieczeństwa i Gotowości Społeczeństwa (Myndigheten för samhällskydd och beredskap), pt. *Muslimska Brödraskapet i Sverige* („Bractwo Muzułmańskie w Szwecji”). Z analizy wyłaniała się kategoryczna konkluzja: „Islamizm nie jest jakimś odrębnym rodzajem wiary muzułmańskiej. To ideologia oparta na islamie, wywodząca się z islamu i islamem legitymizująca swoje zasady”²⁰. W obu jednak wypadkach — natywistycznym i kontrakulturacyjnym — deklaratywnie następuje koncentracja na *islamie wojującym (fundamentalizmie muzułmańskim/islamskim)*²¹ lub *politycznym islamie*²². Kategoria ta spełnia funkcję czynnika religijnego (wyraźnie negatywnego i destrukcyjnego), który wymusza zdecydowane reakcje. Drugoplanowa, a nawet marginalna jest natomiast postawa tzw. *islamofobii*, czyli „irracjonalnego, nieuzasadnionego i opartego na niewiedzy strachu przed islamem”²³.

²⁰ „Bractwo w Szwecji: jak pajak w sieci”, Euroislam.pl, dostęp 03.05.2017, <https://euroislam.pl/bractwo-w-szwecji-jak-pajak-w-sieci/>.

²¹ Zob. Maria MARCZEWSKA-RYTKO, „Fundamentalizm religijny: ideologia i ruch społeczny/polityczny, w: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*, seria: *Politologia religii* [t. 2], red. Ryszard Michalak (Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2015), 39–41.

²² Zob. Piotr S. ŚLUSARCZYK, „Polityczny islam, liberalna demokracja i zachodnie złudzenia”, [w:] *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*, 47–60.

²³ Taka definicja wyłania się z katalogu wypowiedzi prezentowanych przez islamskich redaktorów portalu <http://www.islamophobia.org> (dostęp 6.11.2016). „Strach” — kluczowe słowo definicji — ma być z założenia wynikiem niewiedzy. Koncepcja ta normatywnie wyklucza jednakże sytuację odwrotną, gdzie „strach” może być (lub jest) następstwem doświadczeń i wiedzy, a zatem jest i uzasadniony i racjonalny. Określenie „islamofobia” stosowane w narracji naukowej socjologów, politologów, kulturoznawców lub filozofów musi wzbudzać uzasadnione wątpliwości także z powodów metodologicznych i kompetencyjnych. Wszelkie odwołania do „fobii” (ang. *panic disorder*), czyli zaburzenia lękowego (nerwicowego), objawiającego się np. nagłym występowaniem panicznego lęku w sytuacjach obcowania z grupą innych ludzi, znajdując się w wyłącznych kompetencjach diagnostycznych praktykujących psychiatrów, neuropsychiatrów i psychologów klinicznych (oznaczenia F40-F48 ICD-10 *Międzynarodowej klasyfikacji chorób i problemów zdrowotnych* opracowanej przez Światową Organizację Zdrowia). Por. Jan Czesław CZABAŁA, *Zaburzenia lękowe w postaci fobii*, [roz.] 62.1.1.1, w: *Psychologia. Podręcznik*

Podkreślenia wymaga to, że *antyislamizm* definiowany jest na równi w odniesieniu do działalności islamistów napływowych, jak i zradykalizowanych rodzimych konwertytów²⁴. Innym istotnym elementem uzupełniającym obraz środowiska antyislamskiego, kluczowym dla rzetelnej analizy kontekstowej, jest fakt znacznego zaangażowania w *antyislamizm* osób mających imigracyjne, często bliskowschodnie pochodzenie²⁵. Spośród podmiotów sytuowanych w ruchu antyislamskim inklinacje rasistowskie (włącznie z estymą wobec narodowo-socjalistycznej mutacji nordyzmu epoki lat 40. XX wieku²⁶) wykazuje jedynie Nordycki Ruch Oporu (szw. *Nordiska motståndsrörelsen*). Możliwość współdziałania z tą organizacją odrzucają jednakże pozostałe liczące się podmioty północnego *antyislamizmu*. W tej sytuacji stygmatyzowanie ogółu liderów i aktywistów *antyislamizmu*, dokonywane w duchu „poprawności politycznej”²⁷, a oparte na inwektywach odwołujących się do „islamofobii”²⁸, „rasizmu”²⁹, „nietolerancyjnego, eks-

akademicki, t. 3: *Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*, red. Jan Strelau (Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2002), 584.

²⁴ W raporcie Norweskiej Policyjnej Służby Bezpieczeństwa (Politets Sikkerhetstjeneste) z września 2016 r. podano informację, że prawie co piąty zradykalizowany muzułmanin jest „etnicznym norweskim konwertytą”. „Norwegia: jedna piąta ekstremistów to konwertyci na islam”. Euroislam.pl, dostęp 28.10.2016, <https://euroislam.pl/norwegia-jedna-piata-ekstremistow-to-konwertyci-na-islam/>.

²⁵ Martin Kinnunen, rzecznik prasowy uznawanej za „ksenofobiczną” partii Szwedzkich Demokratów (Sverigedemokraterna), ogłosił w czerwcu 2013 r., że aż 15% jej członków „ma zagraniczne pochodzenie”. „Szwedzcy demokraci — partia ksenofobiczna”, Szwecja dzisiaj, dostęp 28.09.2016. <http://www.szwecdzisiaj.pl/szwedzcy-demokraci-partia-ksenofobiczna/>. Najbardziej popularnymi politykami SD o nieeuropejskich korzeniach są pochodzący z Iranu Samuel Ålgemalm (wcześniej Mohammed Ebrahim Gharachorloo) i Nima Gholam Ali Pour.

²⁶ Zob. B. PIOTROWSKI, *Tradycje jedności Skandynawii*, 158–174; IDEM, *Skandynawia powojenna w cieniu państwa opiekuńczego 1944–1975* (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2015), 13–100.

²⁷ Zob. Ryszard MICHALAK, „Wstęp. O politycznych ścieżkach religijności i dychotomii koniunktury badawczej politologii religii”, w: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*, 8–10; IDEM, *Platoniczna islamofobia czy nieplatoniczny antyokcydentalizm? Polskie studia nad euroislamem a ideologia political correctness*, w: *Ideologia w późnej nowoczesności*, red. Agnieszka Lenartowicz-Podbielska i Przemysław Jastrzębski (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2017), 156–174.

²⁸ Największe kuriozum na gruncie twórczości określanej mianem „naukowej” stanowią coroczne opracowania zbiorowe pod nazwą *European Islamophobia Report*, finansowane i wydawane przez turecki think-tank SETA — apologetyczny wobec prezydenta Recepą Erdoğaną i dokonywanych przezeń czystek politycznych. Zob. Piotr ŚLUSARCZYK, „Jak dr Pędziwiatr tropił ‘islamofobię’”, Euroislam.pl, dostęp 03.05.2017, <https://euroislam.pl/jak-dr-pedziwiatr-tropil-islamofobie/>.

²⁹ Reprezentatywna dla tego rodzaju narracji jest na przykład wypowiedź Konrada Pędziwiatra: „Ale choć utworzona w 1991 roku Nowa Demokracja (Ny demokrati) nie istnieje już na

kluzywistycznego nacjonalizmu³⁰ lub porównania do Breivika³¹ nie znajdują merytorycznego uzasadnienia³².

scenie politycznej, to rasistowskie hasła propagowane przez nią wciąż znajdują wielu zwolenników, szczególnie wśród młodych wyborców, zniechęconych polityką uprawianą przez główne partie polityczne”. Konrad PĘDZIWIATR, *Od islamu imigrantów do islamu obywateli: muzułmanie w krajach Europy Zachodniej*, wyd. II (Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”, 2007), 164. Tymczasem pogląd łączący *antyislamizm z rasizmem* jest całkowicie nieuprawniony, gdyż islam nie jest rasą, a religią (w dodatku uniwersalistyczną, obejmującą swoim zasięgiem wszystkie rasy). Zob. Ryszard MICHALAK, „Bariery w badaniach nad rolą czynnika religijnego w polityce”, w: *Czynnik religijny w polityce wewnętrzpaństwowej i międzynarodowej na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia*, red. Maria Marczevska-Rytko (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016), 51–61; por. Radosław ZENDEROWSKI, „Religia jako fundament i rdzeń tożsamości narodowej”, w: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*, 116. Lansowaną przez Tariqa Modooda kategorię *antyislamskiego rasizmu kulturowego* (Tariq MODOOD, *Multikulturalizm* Tłum. Izabela Kołbon (Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje, 2014), 21) nie sposób traktować inaczej niż quasi-naukowe nieporozumienie.

³⁰ T. MODOOD, *Multikulturalizm*, s. 92. Jak zauważa Ryszard Herbut, skandynawskie partie określane mianem „ultraprawicowych”, są raczej „formacjami populistycznymi”, które przyciągają „tzw. elektorat niezadowolonych (z polityki partii centroprawicowych), a ocena zawartości ich apelu wyborczego i stylu uprawiania polityki sugeruje raczej [...] przejmowanie orientacji konserwatywnej”. Ryszard HERBUT, „Partie dalekiej prawicy w Europie Zachodniej”, w: *Doktryny i ruchy*, 110. Niektórzy autorzy zapominają też, że na Zachodzie nacjonalizm (polityczny, obywatelski, nie etniczny) jest traktowany jako odmiana patriotyzmu. Jak podkreśla Wawrzyniec Konarski: „W interpretacjach zachodnioeuropejskich sprzyja to częstemu traktowaniu nacjonalizmu jako połączenia tendencji uniwersalistycznych z demokratycznymi. Tłumaczy to częściowo, dlaczego w pewnym momencie pojawiły się dwa, uwarunkowane aksjologicznie i regionalnie, pojęcia *nacjonalizmu zachodniego* i *nacjonalizmu wschodniego*”. Wawrzyniec KONARSKI, „Naród, mniejszość, nacjonalizm, religia — przyczynek do dyskursu o pojęciach i powiązaniach między nimi”, *Forum Politologiczne* 5 (2007): 36.

³¹ Argumentem ma być fakt, że Anders Breivik — sprawca zamachów w Oslo i na Wyspie Utøya w lipcu 2011 r., w których zginęło łącznie 77 osób, a wiele innych zostało rannych — choć działał w pojedynkę, to był kiedyś członkiem norweskiej Partii Postępu, jednego z najważniejszych podmiotów ruchu antyislamskiego. Pomija się przy tym informację, że został z partii wyrzucony w 2006 r. — pięć lat przed zamachami, a wśród jego autoidentyfikacji ideowych znajdowało się kilkanaście niespójnych kategorii, m.in.: templarianizm, fundamentalizm chrześcijański, konserwatyzm, nacjonalizm i wolnomularstwo. Warto przypomnieć, że pierwsze orzeczenie biegłych w sprawie jego zdrowia psychicznego mówiło o schizofrenii paranoidalnej. Por. Bernard PIOTROWSKI, *Skandynawia współczesna w poszukiwaniu nowych dróg rozwoju 1975-2014* (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2015), 226–228.

³² Inaczej widzą problem sądy państw nordyckich. Wypowiedzi krytyczne wobec islamu są karane w Szwecji na podstawie *Hets mot folkgrupp* („Podżeganie do nienawiści wobec grup etnicznych”). W duńskim kodeksie karnym sankcje stosowane są na podstawie przestępstwa „mowy znieważającej” (*forhånes*) lub „mowy degradującej” (*nedværdiges*). W Finlandii odpowiednikiem jest przestępstwo „mowy nienawiści” (fin. *Vihapuhe*) oraz przestępstwo wygłaszanej „nienawiści rasowej” (*Rotuvihaa*). W Norwegii analogicznym terminem jest *diskriminerende ytringer* („mowa dyskryminująca”). Zob. Ann-Marie BEGLER i Jan AHLBERG, *Hets mot folkgrupp. BRÅ-rapport 2001* (Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2001); Christian ANDERSSON,

Początki zorganizowanego ruchu antyislamskiego w państwach nordyckich sięgają lat 90. XX wieku. *Antyislamizm* pojawił się wówczas jako jeden z elementów opisujących środowisko szwedzkiej Nowej Demokracji (Ny Demokrati), partii politycznej założonej w 1991 r. przez hrabiego Iana Wachtmeistersa i biznesmena Berta Karlssona³³. W roku swojego powstania odniosła ona sukces przez zdobycie 25 mandatów do Riksdagu. W 1998 r. partia zorganizowała w Sztokholmie manifestację, którą media mainstreamu zrelacjonowały jako pochód „rasistowski”, choć demonstracja była wyraźnie wyartykułowanym *sprzeciwem wobec islamizacji Szwecji*, a nie przeciw jakiegokolwiek rasie. Znaczący problematyki nordyckiej prof. Bernard Piotrowski, opisując Szwecję lat dziewięćdziesiątych, zauważał, że w istocie „szczególnie kłopotliwa była grupa prawie 200 tys. imigrantów wywodzących się z muzułmańskich krajów azjatyckich Bliskiego i Środkowego Wschodu”³⁴. Piotrowski przekonywał: „Imigranci z Pakistanu, Iranu, Turcji zachowywali swój odrębny język i odmienną kulturę, a muzułmańskie kobiety wcale nie podejmowały pracy zawodowej i nie wykazywały żadnego zainteresowania nową rzeczywistością, zgodnie z muzułmańskimi nakazami religijnymi i tradycją”³⁵. Kiedy Szwedzi podjęli próbę zachęcenia nowo przybyłych do większego udziału w życiu Szwecji, to „najbardziej odporne wobec planów integracyjno-asymilacyjnych były zamknięte kulturowo, ortodoksyjnie religijne grupy imigrantów islamskich”³⁶. Już wówczas widoczne było tworzenie się społeczeństwa równoległego, odseparowanego od

Hets mot folkgrupp kontra yttrande- och religionsfrihet (Örebro: Örebro Universitet, Institutionen för beteende-, social-, och rättsvetenskap, 2006); Johan ARNESSON, *Hatbrott En undersökn ing om hets mot folkgrupp, straffskärpningsregeln, hatbrottsdefinition och högerextrema grupper*. Lund: Juridiska Fakulteten vid Lunds universitet, 2015; Reeta PÖYHTÄRI, Paula HAARA i Pentti RAITILA, *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa* (Tampere: Tampere University Press, 2013); I. Ingunn IKDAHL, „Diskriminerende ytringer”, Store Norske Leksikon, dostęp 28.04.2016, https://snl.no/diskriminerende_ytringer. Najbardziej znanymi przypadkami sądowego piętnowania za wypowiedzi krytyczne wobec islamu w ostatnich latach były sprawy Duńczyka Larsa Hedegaarda i Szweda Michaela Hessa — zob. Ryszard MICHALAK, „Ruch antyislamski w państwach nordyckich. Między natywiżmem a kontrakulturacją”, w: *Nowe ruchy społeczne*, red. Dorota Maj i Maria Marczewska-Rytko (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017).

³³ W naukowym, a jeszcze częściej w popularnym opisie środowisk antyislamskich dominuje wykładnia, w której określenie „antyislamizm” jest błędnie używane jako synonim „islamofobii”. Równie często za pomocą wyłącznie tego ostatniego pojęcia dokonywany jest opis *de facto* „antyislamizmu”. Zob. np. Jens RYDGREN, *Från skattemissnöje till etnisk nationalism. Högerpopulism och parlamentarisk högerextremism i Sverige* (Lund: Studentlitteratur AB, 2005), passim.

³⁴ B. PIOTROWSKI, *Skandynawia współczesna*, 131.

³⁵ Ibidem.

³⁶ Ibidem, 132.

większości czy też — mówiąc wprost — odrzucającego elementarne zasady gwarantujące harmonijny rozwój wszystkich kultur³⁷.

Po upływie kolejnych kilku lat okazało się, że podobna sytuacja dotyczyła także Danii i Norwegii. Proces postępującej islamizacji, jako zjawiska niezwykle groźnego dla ładu demokratycznego, unaocznily Skandynawom wypadki z lat 2005–2008. Wówczas to duńscy i szwedzcy rysownicy z Larsem Vilkssem i Kurtem Westergaardem na czele opublikowali na łamach m.in. *Jyllands-Posten* i *Nerikes Allehanda* karykatury Mahometa. Odpowiedzią ekstremistów islamskich były pierwsze próby zamachów na życie artystów³⁸. Liczne manifestacje muzułmanów, którym nierzadko przewodzili imamowie w największych miastach Danii, Szwecji i Norwegii, wyrażały nie tylko nienawiść wobec rysowników i redaktorów czasopism, ale zawierały także pogardę pod adresem całej cywilizacji zachodniej. W państwach islamskich oraz w dzielnicach muzułmańskich w Skandynawii publicznie podpalano flagi duńskie, norweskie i szwedzkie. W mediach tych państw pojawiło się ostrożnie zadawane pytanie: dokąd prowadzi polityka wielokulturowości i przyzwolenia na islamizację? W refleksji nad tym ostatnim pojęciem stronnicy Vilksa i Westergaarda mówili o potrzebie wskrzeszenia skandynawskiej jedności w obronie zagrożonej kultury. Westergaard wyjaśniał jednocześnie, że głównym przesłaniem jego rysunków jest teza, że „terroryści produkują sobie amunicję z wersetów Koranu”³⁹. Pomimo wielkiej presji wywieranej na rząd duński premier Anders Fogh Rasmussen odmówił przeproszenia muzułmanów, stojąc na stanowisku, że „wolność prasy i przekonań, związana z tradycją świata zachodniego, nie upoważnia do podjęcia takich kroków”⁴⁰. Solidarność z muzułmanami wykazały natomiast środowiska lewicowe, którym nieprzerwanie — i to

³⁷ Warto za Leonem Dyczewskim wymienić zasady, których przestrzeganie jest nieodzowne dla zachowania spójności w wielokulturowości europejskiej: „Umiłowanie i poczucie ważności własnej kultury, ale bez megalomanii; Dialog z innymi kulturami; Postawa szacunku dla innych kultur; Wymiana i współtworzenie w miejsce dominacji, wchłaniania i polaryzacji; Instytucjonalizacja wzajemnych kontaktów”. Leon DYCZEWSKI, „Kultura europejska a kultura narodowa”, w: *Europa jutra. Europejski rynek wewnętrzny jako zadanie kulturalne i gospodarcze*, red. Peter Kosłowski (Lublin: RW KUL, 1994), 52–54; zob. także Justyna SZULICH-KAŁUŻA, „Kultury narodowe w kontekście europejskości i wielokulturowości w refleksji Leona Dyczewskiego”, *Roczniki Kulturoznawcze* 7 (2016), nr 4: 25–42.

³⁸ „Naraził się karykaturami Mahometa. Jego życie nie raz było zagrożone”, TVN24, dostęp 28.10.2016, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/lars-vilks-narazil-sie-karykaturami-mahometa-zycie-w-zagrozeniu,515586.html>.

³⁹ „Westergaard: Liczę na islam w wersji ‘light’”, Euroislam.pl, dostęp 30.06.2016, <http://euroislam.pl/westergaard-licze-na-islam-w-wersji-„light”/>.

⁴⁰ B. PIOTROWSKI, *Skandynawia współczesna*, 209–210.

w skali przekraczającej granice świata nordyckiego — towarzyszy „naiwna wiara, że nie istnieją różnice religijne, etniczne, kulturowe, a jedynie różnice w statusie społecznym i materialnym, po których zniwelowaniu ludzie będą żyć bezkonfliktowo”⁴¹.

PRZECIW POLITYCE RUCHOMYCH GRANIC

Kolejne etapy formowania się ruchu antyislamskiego związane były z radykalizacją i brutalizacją zachowań muzułmanów w Szwecji. W 2008 r. w Malmö zaobserwowano po raz pierwszy zjawisko zorganizowanej *polityki ruchomych granic*, tj. planowej dewastacji terenów przyległych do dzielnicy Rosengård i zastraszania ich mieszkańców. Efektem tego działania było opuszczanie tych obszarów przez Szwedów i zdobycie kolejnych terenów do zasiedlenia przez muzułmanów. Skuteczność tej akcji sprawiła, że stała się ona cykliczna i była powtarzana, z różnym natężeniem, co najmniej dwa razy w roku. Najgłośniejsze wydarzenia miały miejsce w 2010 i 2013 r. kiedy masowo podpalano samochody, domy i mieszkania tuż poza „granicą” skupisk muzułmanów. W 2013 r. akcja rozlała się poza Malmö na kilkanaście innych miejsc w Szwecji. Najbardziej burzliwy przebieg miała w Sztokholmie, gdzie z islamskiej dzielnicy Husby ataki wyszły w kierunku ośmiu innych dzielnic⁴². Ówczesny premier Szwecji Fredrik Reinfeldt, wyjaśniając przyczyny zamieszek, odrzucał wszelkie skojarzenia z kulturową, a tym bardziej religijną tożsamością ich uczestników. Całą winą obarczył państwo szwedzkie i zapowiedział „zwiększenie nakładów na edukację młodych ludzi”⁴³. Do „pedagogiki wstydu” odwołał się także kolejny premier, Stefan Löfven, który w stylu Reinfeldta próbował tłumaczyć podłoże jeszcze większych zamieszek w lutym 2017 r. w sztokholmskiej dzielnicy Rinkeby⁴⁴.

⁴¹ A. SIEWIERSKA-CHMAJ, „Europa wartości”, 18.

⁴² „Niespokojnie w Szwecji. Płoną auta, w policjantów lecą kamienie”, TVN24, dostęp 28.10.2016, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/niespokojnie-w-szwecji-plona-auta-w-policjantow-leca-kamienie,327721.html>.

⁴³ „Zamieszki w Sztokholmie. Imigranci podpalali auta, atakowali metro”, TVN24, dostęp 28.10.2016, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zamieszki-w-sztokholmie-imigranci-podpalali-auta-atakowali-metro,327530.html>.

⁴⁴ „Szwedzka policja użyła broni, aby opanować zamieszki w imigranckiej dzielnicy. ‘Nie były to strzały ostrzegawcze’”, Dziennik.pl, dostęp 01.05.2017, <http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/543184,szwecja-policja-uzyla-broni-aby-opanowac-zamieszki-w-stolecznej-dzielnicy.html>.

Główna konfrontacja toczy się jednak w Malmö, którego blisko 30% (2016) mieszkańców wyznaje islam, a wymieniona już dzielnica Rosengård jest niemal w pełni muzułmańska⁴⁵. W Malmö podpała się najwięcej samochodów⁴⁶, w nim też „nieznani sprawcy” (względnie: „członkowie gangów”) detonują najwięcej granatów i bomb — w 2014 r. policja odnotowała 25 eksplozji, a w 2015 r. już 33 wybuchy⁴⁷. Tendencja rosnąca utrzymała się w 2016 r.⁴⁸, a po serii takich zdarzeń w dzielnicach Möllevången i Lindängen⁴⁹ na początku 2017 r. lider Szwedzkich Demokratów, Jimmie Åkesson, oraz szef struktur tej partii w Malmö, Magnus Olsson, głośno domagali się interwencji wojska⁵⁰. Granaty były wrzucane do pojazdów, sklepów i budynków użyteczności publicznej. Wzrosła również liczba przestępstw

⁴⁵ W 1975 r. populacja Szwecji wynosiła 8 mln 208 tys. 442 osoby. Do 2014 r. wzrosła do 9 mln 743 tys. 87 osób (wzrost o 18,7 proc.). Wzrost ten jest w całości spowodowany przez napływ imigrantów, ponieważ Szwedki rodzą średnio 1,92 dzieci, średnia imigrantek to 2,24. Liczbę muzułmanów w Szwecji szacuje się na liczbę od 580 tys. do 1 mln, tj. nawet 10% ogółu populacji. Rozbieżność danych wynika z faktu, że zgodnie z kanonami poprawności politycznej nie jest tam prowadzona ewidencja osób ze względu na ich wyznanie, a w statystykach imigranci drugiej generacji są uważani za Szwedów. Por. „Szwecja: więcej muzułmańskich imigrantów oznacza większą liczbę gwałtów? Wyniki badań nie pozostawiają złudzeń”, PCh24.pl. Polonia Christiana, dostęp 3.05.2016, <http://www.pch24.pl/szwecja--wiecej-muzulmanskich-imigrantow-oznacza-wieksza-liczbe-gwaltow--wyniki-badan-nie-pozostawiaja-zludzen,34020,i.html>. O pochodzeniu imigrantów w Szwecji zob. Klaudia GOŁĘBIEWSKA, „The Conditioning of Integrational Policies towards Muslims in Sweden”, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* 2015, nr 1: 161–176. DOI 10.14746/szp. 2015.1.9.

⁴⁶ Na przykład pomiędzy 1 czerwca a 9 sierpnia 2016 r. w południowej Skanii spalono do szczytnie 64 samochody, z czego połowę w Rosengård, dzielnicy Malmö. „Bilbränder ökar dramatiskt — ‘en oroväckande trend’”, Svenska Dagbadet, dostęp 11.08.2016, <http://www.svd.se/dramatiskt-okning-av-bilbrander-i-malmo>.

⁴⁷ „Trzeci atak z użyciem granatów wstrząsnął Malmö w tym tygodniu”. Skandynawia Info, dostęp 30.06.2016, <http://skandynawiainfo.pl/trzeci-atak-z-uzyciem-granатов-wstrzasnal-malmo-w-tym-tygodniu/>; „Kolejny wybuch granatu wstrząsnął Malmö”, Skandynawia Info, dostęp 30.06. 2016, <http://skandynawiainfo.pl/kolejny-wybuch-granatu-wstrzasnal-malmo/>; Katarzyna ZUCHOWICZ, „Malmö obleżone przez imigrantów. Tysiące w całym kraju składa wnioski o azyl. ‘To już jest inna Szwecja’”, naTemat, dostęp 10.08.2016, <http://natemat.pl/154983,malmo-oblezone-przez-imigrantow-tysiace-sklada-wnioski-o-azyl-to-juz-jest-inna-szwecja-panosza-sie-jakby-byli-u-siebie>.

⁴⁸ Anna NOWACKA-ISAKSSON, „Szwecja: granaty będą zaliczane do broni palnej”, Rzeczpospolita, dostęp 03.05.2017, <http://www.rp.pl/Rzecz-o-prawie/312119993-Szwecja-granaty-beda-zaliczane-do-broni-palnej.html#ap-1>.

⁴⁹ „Szwecja: Kolejny wybuch granatu w Malmö”. Nie dla islamizacji Europy. Dostęp 03.05.2017. <https://ndie.pl/kolejny-wybuch-granatu-malmo/>

⁵⁰ Paweł RAKOWSKI, „Islamscy imigranci przejmują Malmö. ‘Przyślijcie tu wojsko albo będziemy mieli w Szwecji drugą Somalię’”, Wolność24.pl, dostęp 03.05.2017, <http://wolnosc24.pl/2017/01/26/islamscy-imigranci-przejmuja-malmo-przyslijcie-tu-wojsko-albo-bedziemy-mieli-w-szwecji-druga-somalie/>.

z użyciem broni palnej. Ostatnie spektakularne wydarzenie (wokół którego rozważano hipotezy o zamachu terrorystycznym oraz przygotowaniach do zamachu) miało miejsce 26 maja 2017 r., kiedy to w Rosengård eksplodowała ciężarówka wypełniona materiałami wybuchowymi⁵¹.

W kontekście problemów dotyczących Skanii trzeba również wspomnieć, że wielokrotnie dewastowano synagogę⁵². Wśród Żydów żyjących w Europie Malmö uzyskało wątpliwą sławę jako *centrum antysemityzmu* na Starym Kontynencie, co — według rabina Malmö, Shneura Kesselmana — jest zasługą samych muzułmanów, jak i państwa szwedzkiego, które biernie przygląda się rozwojowi wydarzeń⁵³. Między innymi z tego powodu Izrael wszedł w spór ze Szwecją, a konflikt dyplomatyczny między państwami pogłębił się, gdy Szwecja uznała państwowość Palestyny⁵⁴. W 2014 r. policja szwedzka wskazywała 55 miejsc w 22 miastach Szwecji, które *de facto* funkcjonują poza kontrolą państwa i jego instytucji⁵⁵. Wiele spośród tych miejsc znajduje się w Skanii. Dwuznacznie brzmią w tym kontekście słowa imama Malmö, Adly Abu Hajara: „Sverige den bästa islamiska staten” („Szwecja to najlepsze państwo islamskie”)⁵⁶. Za równie prowokacyjną

⁵¹ „Wybuch w centrum Malmö. Eksplodował samochód”, TVPInfo, dostęp 29.05.2017, <https://www.tvp.info/30973973/wybuch-w-centrum-malm-eksplo-dowal-samochod>.

⁵² Już 2011 r. Centrum Szymona Wisenthala ostrzegało Żydów przed podróżą do południowej Szwecji. Według tego ośrodka na liczącą 800 osób społeczność żydowską w Malmö, przeprowadzono ok. 400 ataków motywowanych antysemityzmem, a przemoc ta miała ciche poparcie władz. Burmistrz Malmö, Ilmar Reepalu, ogłosił, że Żydzi sami ponoszą winę za te ataki, „dopóki nie zdystansują się od Izraela prześladującego Palestyńczyków”. Jak zauważył Jan Wójcik, sprawa urosła do takich rozmiarów, że w 2012 r. prezydent USA, Barack Obama, wysłał swojego specjalnego przedstawiciela do Malmö, by ten na miejscu zajął się problemem eskalacji antysemityzmu. Jan WÓJCIK, „Żydzi uciekają z Europy przed muzułmańskim antysemityzmem”, Wirtualna Polska, dostęp 30.06.2016, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Zydzi-uciekaja-z-Europy-przed-muzulmanskim-antysemityzmem,wid,17275031,wiadomosc.html?ticaid=118098>.

⁵³ „Czy w Malmö wolno popierać Izrael?”, Euroislam.pl, dostęp 20.10.2016, <https://euroislam.pl/czy-w-malmo-wolno-popierac-izrael/>; „Antysemitcka nienawiść w Malmö”, Euroislam.pl, dostęp 20.10.2016, <https://euroislam.pl/antysemitcka-nienawisc-w-malmo/>; „Malmö, ostoja antysemityzmu”. Euroislam.pl. Dostęp 20.10.2016. <https://euroislam.pl/malmo-ostoja-antysemityzmu/>; Joseph PUDER, „Anti-semitism in Sweden. ‘There is no place for Jews in Sweden’”, Frontpage. Mag, dostęp 20.10.2016, <http://www.frontpagemag.com/fpm/262465/anti-semitism-sweden-joseph-puder>.

⁵⁴ Joshua DAVIDOVICH, „Sweden and Israel: The IKEA wars”, The Times of Israel. Dostęp 15.08.2016 <http://www.timesofisrael.com/sweden-and-israel-trade-barbs-over-ikea/>.

⁵⁵ Jakub JAŁOWICZOR, „Czasem ktoś rzuci granatem”, Gosc.pl, dostęp 30.09.2016, <http://gosc.pl/doc/2745154.Czasem-ktos-rzuci-granatem>.

⁵⁶ *Skanska Dagbladet* z 4.03.2009; por. Agnieszka GROMKOWSKA-MELOSİK, „Mniejszość muzułmańska w Szwecji: między ekstremistycznym izolacjonizmem a procesami reprodukcji ekonomicznej”. *Studia Edukacyjne* nr 26, 2013: 66.

można uznać deklarację Alahuddina Barakata, który w 2013 r. założył Akademię Islamską w Rosengård, że misją jego ośrodka jest m.in. „wzmacnianie dialogu ze społecznością żydowską”⁵⁷.

TERRORYZM ISLAMSKI I JEGO ZAPLECZE

Postępujący proces radykalizacji muzułmanów w Malmö jest reprezentatywny dla niemal wszystkich większych aglomeracjach państw nordyckich. W 2008 r. fiński dziennikarz Tom Kankkonen informował, że w dzielnicach miejskich Finlandii aktywnie działa kilkuset salafitów⁵⁸. Po latach utrzymywania tego typu informacji w tajemnicy w 2016 r. swój raport o radykałach islamskich ujawniła norweska policja⁵⁹. Szwedzkie służby wyřęczyć musiało BBC, którego dziennikarze śledczy (również w 2016 r.) ustalili, że ponad trzysta osób z tego kraju dołączyło do Państwa Islamskiego (IS)⁶⁰. Pomiędzy informacjami Kankkonena a ustaleniami reporterów BBC doszło jednakże do szeregu zdarzeń, które dobitnie odsłoniły najbardziej radykalną postać islamu w świecie nordyckim. Ich kulminacja przypadła na rok 2010. Najpierw w lipcu policja norweska udaremniła atak terrorystyczny z użyciem trimerycznego nadtlenu acetonu. Przygotowywali go należący do Al-Kaidy: Mikael Davud (Muhammed Rashidin), David Jakobsen (Abdulaif Alisjer) i Shawan Sadek Saeed Bujak⁶¹. 11 grudnia doszło do zamachu

⁵⁷ Nick SHINDO STREET, „How young Muslim activists in Sweden are trying to protect youths from radicalization”, Los Angeles Times, dostęp 12.10.2016, <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-sweden-muslims-20160311-story.html>.

⁵⁸ Zob. Tom KANKKONEN, *Islam Euroopassa* (Helsinki: Edita, 2008), 248.

⁵⁹ Zob. „Norwegia: jedna piąta ekstremistów to konwertycy na islam”, Euroislam.pl.

⁶⁰ Seth J. FRANTZMAN, „Europa eksportuje dżihadizm tak jak kiedyś nazizm”, Euroislam.pl, dostęp 4.11.2016, <https://euroislam.pl/europa-eksportuje-dzhihadizm-tak-jak-kiedys-nazizm/>. O źródłach i skali tego zjawiska zob. Karolina WOJTASIK, „Ucieczka od wolności. Jak tzw. Państwo Islamskie kusi ochotniczki spoza Lewantu”, w: *O kulturze strachu i przemyśle bezpieczeństwa*, red. Piotr Żuk i Paweł Żuk (Warszawa: Oficyna Naukowa, 2015), 169–182; EADEM, „Dlaczego młodzi Europejczycy walczą dla tzw. Państwa Islamskiego? Analiza materiałów propagandowych i oficjalnych mediów ISIS”, w: *Implementacja zasad religijnych w sferze politycznej*, seria: *Politologia religii* [t. 3], red. Ryszard Michalak (Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2016), 143–158.

⁶¹ Zob. Krzysztof IZAK, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych* (Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG, 2016), 415; Anders BREKKE, „Davud dømt til sju års fengsel”, NRK.no, dostęp 6.11.2016, <https://www.nrk.no/norge/davud-domt-til-sju-ars-fengsel-1.7974354>; Vemund Svein FINSTAD, „Terrorplanleggingssaken til Høyesterett”, ABC Nyheter, dostęp 6.11.2016, <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2013/02/01/167177/terrorplanleggingssaken-til-hoyesterett>.

bombowego w Sztokholmie. Przeprowadził go pochodzący z Iraku obywatel szwedzki Taimour Abdulwahab Al-Abdaly. Tylko dlatego, że wybuch nastąpił przedwcześnie, ranne zostały jedynie dwie osoby⁶². Pod koniec grudnia duńska policja zatrzymała pięciu terrorystów, którzy chcieli opanować budynek dziennika *Jyllands-Posten* i dokonać egzekucji na jego redaktorach. Grupie przewodził Munir Awad, pochodzący z Libanu obywatel Szwecji⁶³. W czerwcu 2011 r. członkowie organizacji Zwolennicy Międzynarodowego Dżihadu z Abu Sulejmanem Al-Nasirem na czele podjęli próbę przeprowadzenia zamachów w kilku punktach Helsinek⁶⁴.

3 lutego 2013 r. islamiści dokonali w Kopenhadze nieudanego zamachu na życie Larsa Hedegaarda⁶⁵, przewodniczącego duńskiego i międzynarodowego Stowarzyszenia Wolnej Prasy (Free Press Society) oraz redaktora naczelnego konserwatywnego pisma *Dispatch International*. Dwa lata później (14 lutego 2015 r.) również w Kopenhadze muzułmański terrorysta Omar Abdel Hamid El-Hussein otworzył ogień do uczestników panelu „Sztuka, bluźnierstwo, wolność ekspresji” w kawiarni Krudttønden. Zginął znany reżyser Finn Nøgaard, a trzy osoby zostały ranne. Kilka godzin później ten sam sprawca strzelał z broni maszynowej do osób znajdujących się przed synagogą, w której odbywała się uroczystość bar micwy. Zginął Dan Uzan, członek kopenhaskiej wspólnoty żydowskiej, a dwie osoby zostały ranne⁶⁶.

Najbardziej drastyczne wydarzenia nastąpiły kilka lat później. 7 kwietnia 2017 r. islamski terrorysta, pochodzący z Uzbekistanu Rachmat Akiłow przeprowadził rajd ciężarówką na jednym z największych deptaków w Sztokholmie. Ofiarami śmiertelnymi zamachowca były cztery osoby: dwie obywatelki Szwecji (Lena Wahlberg, działaczka Amnesty International, a także 11-letnia dziewczynka), obywatel Belgii oraz obywatel Wielkiej Brytanii. Piętnaście innych osób zostało ciężko rannych. W obawie przed możliwością zamachów w innych punktach miasta sytuację opanowywać musiało wojsko, które pro-

⁶² Por. K. IZAK, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, 415; „Terrorplaner var kända två månader före dådet”, Sveriges Radio, dostęp 6.11.2016, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=4279232>.

⁶³ Por. K. IZAK, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, 415; Magnus RANSTORP, „Terrorist awakening in Sweden?”, Combating Terrorism Center at West Point, dostęp 6.11.2016, <https://www.ctc.usma.edu/posts/terrorist-awakening-in-sweden>.

⁶⁴ Por. K. IZAK, *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*, 416.

⁶⁵ „Dania – Turcja: przepychanki w sprawie zamachu na Hedegaarda”, Euroislam.pl, dostęp 03.05.2017, <https://euroislam.pl/dania-turcja-przepychanki-w-sprawie-zamachu-na-hedegaarda/>.

⁶⁶ Maise NJOR, „Folketinget hædrer Finn Nøgaard og Dan Uzan: »Det giver mig styrke til at kæmpe videre«”, Berlingske.dk, dostęp 03.05.2017, <https://www.b.dk/nationalt/folketinget-haedrer-finn-noergaard-og-dan-uzan-det-giver-mig-styrke-til-at-kaempe..>

wadziło działanie niezależnie od czynności policyjnych. Autorytet państwa szwedzkiego został zachwiany kilka dni później, gdy prasa ujawniła, że służby Uzbekistanu ostrzegały Szwedów przed Akiłowem⁶⁷.

Poza kwestią rodzimego terroryzmu islamskiego⁶⁸ problemem jest niewiadoma co do jego potencjalnego zaplecza logistycznego i społecznego. Wiąże się z tym kluczowe pytanie o lojalność muzułmanów wobec państwa przyjmującego i jego kultury. W tym kontekście wymieniane jest często wydarzenie, które wstrząsnęło światem nordyckim w 2012 r. Wówczas to w duńskim miasteczku Kokkedal rada osiedlowa zdominowana przez muzułmanów w demokratycznym głosowaniu przesądziła o wycofaniu dotacji 7 tys. koron na wystrój chrześcijańskich Świąt Bożego Narodzenia, a zatwierdziła wydatek 60 tys. koron na muzułmańskie Świąta Ofiarowania. Duński parlamentarzysta Tom Behnke ogłosił wówczas, że „decyzja rady osiedla jest wyrazem nietolerancji i sygnałem, że próby integracji zawiodły do tego stopnia, iż duńskie tradycje są zastępowane muzułmańskimi od razu, gdy muzułmanie zdobywają większość”⁶⁹.

Inne zwątpienie w sens i możliwość skutecznej integracji muzułmanów z pozostałą częścią społeczeństwa przyniosła informacja, że współorganizatorem serii islamistycznych zamachów terrorystycznych w Brukseli w marcu 2016 r., w których zginęły 32 osoby, a ponad 300 zostało rannych, był Osama Krayem, obywatel Szwecji. Jako nastolatek z Malmö, zagrał w filmie przedstawiającym zintegrowanych z tamtejszym społeczeństwem imigrantów. Film pt. *Utan gränser, en film om idrott och integration (Bez granic — film o sporcie i integracji)* służył od 2003 r. jako ważny element propagandy multikulturalizmu, której przewodził dziennik *Aftonbladet* oraz kilka portali internetowych⁷⁰.

⁶⁷ „Uzbekistan twierdzi, że informował Szwecję o zamachowcu ze Sztokholmu”, *Gazeta Prawna.pl*, dostęp 03.05.2017, <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1035246,zamach-w-szwecji-uzbekistan-zamachowiec.html>.

⁶⁸ Naturalnie na rozwój ruchu antyislamskiego w państwach nordyckich wpływają także wydarzenia poza Skandynawią i Finlandią — w pierwszej kolejności są to zamachy terrorystyczne dokonywane przez ekstremistów islamskich w metropoliach europejskich, brak jednoznacznej reakcji na nie ze strony społeczności muzułmańskich w Europie (wśród których terroryści znajdują często zaplecze logistyczne) oraz brak pomysłów na skuteczne rozwiązanie problemu przez europejskich decydentów.

⁶⁹ „Christmas trees, Islam and right wing populism: a Danish Christmas story”, open Democracy.net, dostęp 4.05.2016, <https://www.opendemocracy.net/susi-meret/christmas-trees-islam-and-right-wing-populism-danish-christmas-story>.

⁷⁰ Pia REHNQUIST, „Idrott utan gränser”, *Sydsvenskan*, dostęp 29.05.2017, <https://www.sydsvenskan.se/2003-09-29/idrott-utan-granser>.

PATOLOGIA NAPŁYWOWA I ABERRACJA PAŃSTWOWA

Najnowszym katalizatorem rozwoju ruchu antyislamskiego jest największa w dziejach państw nordyckich fala migracji⁷¹ muzułmanów na północ Europy oraz towarzyszące jej zjawiska patologiczne, takie jak:

- ♦ wzrost brutalnej przestępczości⁷² (przy pogłębiającej się indolencji policji⁷³),
- ♦ małżeństwa, w których rola „żon” przypada małym dziewczynkom⁷⁴,
- ♦ mizoginistyczna praktyka *taharush*, polegająca na zbiorowym znęcaniu się, molestowaniu i gwałtach dokonywanych przez dużą grupę mężczyzn na kobietach. Do takich wydarzeń doszło m.in. latem 2015 r. podczas młodzieżowego festiwalu w Sztokholmie⁷⁵, a także w noc sylwestrową 2015/2016 w Kopenhadze, Malmö, Kalmarze i w Helsinkach.

Podstawy do wzrostu niepokoju dają też informacje o wątpliwej odpowiedzialności przedstawicieli aparatu państwowego, szczególnie w Szwecji.

⁷¹ O wcześniejszych etapach imigracji zob. Monika BANAŚ, *Szwedzka polityka wobec imigrantów* (Kraków: Wydawnictwo UJ, 2010).

⁷² Jakub WALSKI, „Szwecja: nie ma dnia bez gwałtu”, Euroislam.pl, dostęp 12.10.2016, <https://euroislam.pl/szwecja-nie-ma-dnia-bez-gwaltu/>. Już w 2015 r. statystyki policyjne przyniosły informację, że Szwecja była wówczas państwem z największym współczynnikiem gwałtów w Europie (57 ofiar na 100 000 mieszkańców). Imigranci stanowili około 90% sprawców, z czego muzułmanie aż 77%. Zob. „Szwecja: 77% gwałtów to muzułmanie”, wMeritum.pl, dostęp 24.09.2016, <http://wmeritum.pl/szwecja-77-proc-gwalcicieli-to-muzulmanie/26799>. Najbardziej aktualną statystykę dotyczącą gwałtów i innych przestępstw wobec kobiet w Szwecji zawiera raport Krajowej Rady Zapobiegania Przestępczości (Brottsförebyggande rådet) z 5 listopada 2016 r. Według tego dokumentu liczba wszystkich przestępstw o podłożu seksualnym wobec kobiet wzrosła z 1,5% w 2013 r. do 2,4% w 2015 r. i wynosiła na koniec 2015 r. aż 480 tys. W tej liczbie 29% stanowiły gwałty popełnione w ok. 70% przypadków przez imigrantów (bez wskazania przynależności religijnej). Zob. „480 000 sexbrott mot kvinnor i Sverige — på ett år”, Borås Tidning, dostęp 6.11.2016, <http://www.bt.se/sverige-varlden/480-000-sexbrott-mot-kvinnor-i-sverige-pa-ett-ar/>. Inny raport, opracowany przez gazetę *Dagens Nyheter* w maju 2017 r., przyniósł z kolei statystykę dotyczącą strzelanin w Szwecji. Wynika z niej, że 90% tego typu przestępstw popełnianych jest przez osoby o „zagranicznym pochodzeniu”, a przede wszystkim osoby pochodzące z Iraku, Iranu, Libanu, Turcji, Somalii oraz Erytrei. Zob. „Raport: 90 % strzelanin w Szwecji jest dokonywanych przez osoby o zagranicznym pochodzeniu”, Skandynawia Info, dostęp 29.05.2017, <http://skandynawiainfo.pl/raport-90-strzelanin-szwecji-dokonywanych-osoby-o-zagranicznym-pochodzeniu/>.

⁷³ „Szwecja: Kryzys imigracyjny przerósł policję”, Euroislam.pl, dostęp 12.10.2016, <https://euroislam.pl/szwecja-imigracja-przerosla-policje/>.

⁷⁴ „Skandynawia zmaga się z małżeństwami nieletnich”, Euroislam.pl, dostęp 12.10.2016, <https://euroislam.pl/skandynawia-zmaga-sie-z-malzenstwami-nieletnich/>.

⁷⁵ „Media: nastolatki molestowane przez imigrantów. Szwedzka policja chciała to ukryć”, TVN24.pl, dostęp 4.05.2016, www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/szwedzka-policja-miala-tuszowac-molestowanie-kobiet-przez-imigrantow,609752.html.

W lipcu 2015 r. świat obiegła informacja, że pracownica szwedzkiej agencji rządowej zajmującej się przyjmowaniem do kraju imigrantów sympatyzuje z islamskimi terrorystami i IS, a pomimo jawności tych poglądów nie straciła swojego stanowiska⁷⁶. W 2016 r. frustrację Szwedów, odrzucających standardy mainstreamu, pogłębiło z kolei orzeczenie prokurator Giseli Sjövall, która uznała, że na terenie Szwecji flaga Państwa Islamskiego jest legalna, jako że „IS nie jest organizacją rasistowską”⁷⁷. Podobne reakcje wzbudziła zapowiedź władz miasta Lund, które ogłosiły program resocjalizacji i reintegracji dla wracających do Szwecji bojowników IS: „opłacenie kursu prawa jazdy, pomoc w znalezieniu mieszkania oraz deklarację niższych opłat lub prawo do lokalu socjalnego, a także ulgi podatkowe oraz obniżenie opłat administracyjnych”⁷⁸. Z entuzjazmem program ocenili wóldarze Malmö, Borlänge oraz Örebro⁷⁹, a z czasem także szwedzka minister ds. kultury i demokracji Alice Bah Kuhnke, która zignorowała uwagę eksperta ds. terroryzmu, Magnusa Ranstorpa, że przynajmniej dwóch powracających „szwedzkich” dżihadystów było zamieszanych w ataki terrorystyczne w Paryżu w 2015 r. i w Brukseli w 2016 r.⁸⁰

Do katalogu tych (i wielu innych) aberracji pod koniec października 2016 r. dołączyła wiadomość o orzeczeniu sądu w sprawie czterech islamskich imigrantów, którzy nie tylko zostali zwolnieni z aresztu, mimo dokonania zbiorowego gwałtu w miejscowości Ludvika (środkowa Szwecja), ale jeden z nich otrzymał odszkodowanie w wysokości 140 tys. koron szwedzkich za „traumę, jaką przeżył w szwedzkim więzieniu”. Sędzia uznał wprawdzie, że mężczyzna gwałcił kobietę, lecz „był bardziej pasywny”, więc trudno orzec jego winę⁸¹.

⁷⁶ „Szwecja: pracownica rządu popiera Państwo Islamskie”, Interia.pl, Dostęp 16.10.2016. <http://fakty.interia.pl/tylko-u-nas/news-szwecja-pracownica-rzadu-popiera-panstwo-islamskie,nId,1856751>.

⁷⁷ „Flaga Państwa Islamskiego dozwolona w Szwecji. ‘IS nie jest organizacją rasistowską’”. Wprost.pl, dostęp 16.10.2016, <https://www.wprost.pl/swiat/10027173/Flaga-Panstwa-Islamskiego-dozwolona-w-Szwecji-IS-nie-jest-organizacja-rasistowska.html>.

⁷⁸ „Mieszkanie i ulgi podatkowe dla byłych bojowników Państwa Islamskiego”, Nie dla islamizacji Europy, dostęp 05.11.2017, <https://ndie.pl/w-szwecji-mieszkanie-i-ulgi-podatkowe-dla-bylych-bojownikow-panstwa-islamskiego/>.

⁷⁹ „Szwedzi chcą przyznawać zasiłki i mieszkania byłym bojownikom”, PCh24.pl. Polonia Christiana, dostęp 05.11.2016, <http://www.pch24.pl/szwedzi-chca-pryznawac-zasilki-i-mieszkania-bylym-bojownikom-isis,46819,i.html>.

⁸⁰ „Szwecja będzie wspomagać wracających dżihadystów”, Euroislam.pl, dostęp 03.05.2017, <https://euroislam.pl/szwecja-bedzie-wspomagac-wracajacych-dzihadystow/>.

⁸¹ „Kulturowe ubogacanie w naturciu. ‘Uchodźcy’ zgwałcili, dano im... odszkodowanie”, Niezależna.pl, dostęp 06.11.2016, <http://niezalezna.pl/88432-kulturowe-ubogacanie-w-naturciu-uchodzcy-zgwalcili-dano-im-odszkodowanie>.

Wizerunkowo, i to w wymiarze międzynarodowym, Szwecja ucierpiała najbardziej w lutym 2017 r., gdy delegatki rządu tego państwa (reklamowanego jako „Pierwszy feministyczny rząd na świecie”) podczas wizyty w Iranie na spotkaniu z prezydentem Hasanem Rouhanim wystąpiły w hidżabach. Nawet politycy centrolewicy i lewicy szwedzkiej uznali ten „spacer wstydu” za kompromitację feminizmu, znaku firmowego Skandynawii⁸², wobec patriarchalnej wizji społeczeństwa⁸³.

Obraz nieudolności aparatu państwowego wzmocniła wypowiedź minister finansów Szwecji Magdaleny Andersson w maju 2017 r. w telewizji SVT, w której stwierdziła, iż „to oczywiste, że mamy duże problemy”, będące rezultatem zmian demograficznych spowodowanych masową imigracją. Równoległe Narodowe Szwedzkie Biuro Audytów ogłosiło, że rząd „nie docenia skali potrzeb wydatków publicznych [...]. Jeśli przywidzowania rządu się sprawdzą, Szwecja będzie musiała obniżyć poziom opieki społecznej, a w gminach będą konieczne znaczne oszczędności [...]. Jeśli lokalne władze chcą nadążać za potrzebami rosnącej populacji, tak jak to jest przewidywane, zwiększy to wydatki o 50 miliardów koron ponad obecne prognozy rządu na rok 2020”⁸⁴.

KIERUNKI I PODMIOTY NORDYCKIEGO NATYWIZMU

W kierunku natywistycznym i systemowym wyszczególnić można nurty:

- ♦ intelektualny, którego liderami są Lars Vilks, Kurt Westergaard, Lars Hedegaard, Michael Hess i Ingrid Carlqvist;
- ♦ partyjny, w którego awangardzie znajdują się partie odwołujące się do nacjonalizmu obywatelskiego (acz odrzucające etnonacjonalizm) na fundamentie kultury rodzimej: Duńska Partia Ludowa (Dansk Folkeparti; Kristian Thulesen Dahl)⁸⁵, Partia Postępu (Fremskrittspartiet; bokmål),

⁸² Zob. Bernard PIOTROWSKI, *Integracja Skandynawii. Od Rady Nordyckiej do wspólnoty europejskiej* (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2006), 162–170.

⁸³ Jan WÓJCIK, „Feministyczny rząd szwedzki defilował w chustach przed prezydentem Iranu”, Euroislam.pl, dostęp 03.05.2017, <https://euroislam.pl/feministyczny-rzad-szwedzki-defilowal-w-chustach-przed-prezydentem-iranu/>.

⁸⁴ „Minister finansów Szwecji przyznaje, że imigranci wywołali w kraju kryzys gospodarczy”, Nie dla islamizacji Europy, dostęp 20.05.2017, <https://ndie.pl/minister-finansow-szwecji-przyznaje-ze-immigranci-wywolali-kraju-kryzys-gospodarczy/>.

⁸⁵ W tym nurcie trzeba umieścić także powstałą na początku 2017 r. Nową Prawicę (Nye Borgerlige), na której czele stanęli Pernille Vermund oraz Peter Seier Christensen, głosząc program jeszcze bardziej nieprzejednany wobec islamizmu niż Duńska Partia Ludowa. Por. „Z po-

(Framstegspartiet; nynorsk) (Siv Jensen), Szwedzcy Demokraci (Sverigedemokraterna; Jimmie Åkesson) oraz Prawdziwi Finowie (Perussuomalaiset; Timo Soini);

♦ protestu ulicznego — PEGIDA⁸⁶ Norge (Max Hermansen), PEGIDA Sverige (Henrik Rönquist), PEGIDA Danmark (Nicolai Sennels), PEGIDA Finland (Pekka Kemppainen) oraz szwedzka inicjatywa obywatelska o nazwie Demonstracja Ludowa (Folkets Demonstration);

♦ religijny — środowiska chrześcijańskie znajdujące się w opozycji do multikulturalizmu i liberalnego luteranizmu (staroluterskie, prawosławne, katolickie i pentekostalne)⁸⁷, ruch buddyjski Diamentowej Drogi nurtu Karma Kagyu, związany z lamą Ole Nydhalem⁸⁸.

Celem podmiotów systemowych i natywistycznych jest obrona porządku demoliberalnego, chrześcijaństwa i judaizmu oraz przeciwdziałanie antyokcydentalizmowi, antychryścianizmowi i antysemityzmowi wynikającym z dyrektyw *islamizmu*. Jednocześnie *antyislamizm* natywistów zawiera w sobie obojętność, a niekiedy nawet przychylność dla *islam reformowanego*, uznającego koraniczne „wersety miecza”⁸⁹ oraz inne — sprzeczne z demokratycznym porządkiem prawnym i społecznym — treści za historyczne i już nieobowiązujące muzułmanów. Na ich działalność składa się m.in.:

- ♦ edukacja w obszarze wiedzy o islamie oraz ideologii *islamizmu*;
- ♦ edukacja w zakresie krytycznej wiedzy o totalitaryzmie: zestawianie komunizmu, nazizmu i *islamizmu*;
- ♦ nagłaśnianie konkretnych przejawów islamskiej mowy nienawiści;

wodu uchodźców Dania skręca jeszcze bardziej w prawo”, Euroislam.pl, dostęp 03.05.2017, <https://euroislam.pl/z-powodu-uchodzcow-dania-skrecza-jeszcze-bardziej-w-prawo/>; „Nowa duńska partia przeciwko chustom i imigracji”, Euroislam.pl, dostęp 03.05.2017, <https://euroislam.pl/nowa-duńska-partia-przeciwko-chustom-i-imigracji/>.

⁸⁶ PEGIDA — niem. *Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes*, pol. *Patriotyczni Europejczycy przeciw Islamizacji Zachodu*; ruch uformowany w 2014 r. Niemczech, jego struktury w państwach nordyckich działają niezależnie. Zob. Jarosław MACAŁA, „Oni nie należą do nas? Pegida szkic do portretu”, w: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*, 61–76.

⁸⁷ Personalnie za głównego przedstawiciela całego chrześcijańskiego nurtu kontestującego *islamizm* można uznać Ulfa Ekmana, znanego przywódcę zielonoświątkowego, a od 2014 r. rzymskiego katolika. Zob. Ulf Ekman.org, dostęp 5.11.2016, <http://www.ulfekman.org>; „Ulf Ekman om det ‘onda islam’”, Motargument.se, dostęp 03.05.2017, <https://motargument.se/2014/02/19/ulf-ekman-och-islam/>.

⁸⁸ Muzułmanie nazwali ten kierunek „antymuzułmańskim populizmem” — *Al-Islam. Magazyn Muzułmański Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej* 2011, nr 1 (169): 2.

⁸⁹ Zob. Mirosław SADOWSKI, „Dżihad — święta wojna w islamie”, *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 2013, nr 8 (5): 29–47.

- ♦ monitoring zachowań promotorów dżihadyzmu i idei szariatu;
- ♦ monitoring działalności instytucji islamskich;
- ♦ wskazywanie zależności między islamizacją a kryzysem demokracji;
- ♦ wskazywanie zależności między islamizacją a barbaryzacją życia;
- ♦ piętnowanie przypadków eliminowania z przestrzeni publicznej nordyckich norm kulturowych;
 - ♦ próby podejmowania współpracy z agendami rządowymi, np. Szwedzką Krajową Radą Zapobiegania Przestępczości (Brottsförebyggande Rådet), agencją w ramach Ministerstwa Sprawiedliwości;
 - ♦ nagłaśnianie nierówności w polityce publicznej, np. w polityce wyznaniowej, gdzie uwidacznia się dyskryminacja judaizmu i chrześcijaństwa odrzucającego teologię liberalną i jej konsekwencje przy jednoczesnym przyzwoleniu na głoszenie podobnej hamartiologii w obrębie islamu⁹⁰;
 - ♦ przełamywanie monopolu informacyjnego mediów głównego nurtu (m.in. za pośrednictwem alternatywnych portali internetowych⁹¹ i akcji ulotkowych⁹²);
 - ♦ presja na media i władze, by nie ukrywały pochodzenia oraz tożsamości religijnej sprawców gwałtów i innych brutalnych przestępstw;
 - ♦ nagłaśnianie postawy sądów, które nierzadko solidaryzują się z gwałcicielami, gdy ci są imigrantami — muzułmanami (szczególnie sądy szwedzkie),
 - ♦ żądanie upubliczniania wyników badań naukowych w zakresie zachowań islamskich imigrantów⁹³.

⁹⁰ 20 lipca 2003 r. w Borgholm na Olandii pastor zielonoświątkowy Åke Green wygłosił kazanie, w którym przedstawił interpretację tekstu z Biblii dotyczącą homoseksualizmu. W jego przekonaniu akceptacja homoseksualizmu otwiera drogę do dewiacji takich jak pedofilia i zoofilia. 29 czerwca 2004 sąd rejonowy uznał duchownego winnym „nawoływania do nienawiści przeciwko grupie społecznej w oparciu o jej orientację seksualną”. Po licznych kolejnych sprawach odwoławczych postępowanie przeprowadził Sąd Najwyższy (9–29 listopada 2005). W werdykcie stwierdzono, że Åke Green dopuścił się złamania szwedzkiego prawa i jedynie ze względu na stanowisko Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (Art. 9 i 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka) ogłosił wyrok uniewinniający. Zob. *The Åke Green Case*, dostęp 6.05.2016, <http://akegreen.org/>; Sveriges Domstolar, dostęp 6.05.2016, http://www.domstol.se/Domstolar/hogstodomstolen/Avgoranden/2005/2005-11-29_B_1050-05_dom.pdf. Nie sposób nie zauważyć, że państwo szwedzkie całkowicie przyzwala na głoszenie podobnej hamartiologii w obrębie islamu. Polityka religijna/wyznaniowa Szwecji jest w tym zakresie zbieżna z polityką religijną/wyznaniową Unii Europejskiej. Zob. Robert T. PTASZEK, *Zmierzch Europy? Perspektywy przyszłości a chrześcijaństwo* (Warszawa-Radzymin: Wydawnictwo von Borowiecky, 2017), 233–242.

⁹¹ Na przykład portal www.exponerat.net (odczyt aktywności portalu 24.09.2016).

⁹² Na przykład „Fińska uczelnia na tropie ‘islamofobii’”, Euroislam.pl, dostęp 22.09.2016, <https://euroislam.pl/finska-uczelnia-na-tropie-islamofobii/>.

⁹³ Od 2000 r. w Szwecji upubliczniony został tylko jeden raport z badań na temat przestępczości imigrantów — w 2006 r. Ann-Christine Hjelm z Karlstads University wykazała, że w 2002 r.

KIERUNKI I PODMIOTY NORDYCKIEJ KONTRAKULTURACJI

Zbiór kontrakulturacyjny i antysystemowy tworzą nurty:

- ♦ intelektualny — liderem jest główny ideolog terceryzmu nordyckiego Daniel Höglund;
- ♦ partyjny — partie antyestablishmentowe lub partie tzw. dalekiej prawicy⁹⁴, odwołujące się do etnonacjonalizmu⁹⁵, np. Narodowi Demokraci (Nationaldemokraterna; Marc Abramsson), Młodzież Nordycka (Nordisk Ungdom; Patrik Forsén), tercerystyczna Partia Szwedów (Svenskarnas Parti; Stefan Jacobsson), formalnie rozwiązana w 2015 r.;
- ♦ paramilitarny i protestu ulicznego — np. Nordycki Ruch Oporu (Nordiska Motståndsrörelsen) — postać pannordycka na bazie Szwedzkiego Ruchu Oporu (Svenska Motståndsrörelsen; Klas Lund i Simon Lindberg) i Fińskiego Ruchu Oporu (Suomen vastarintaliike; Juuso Tahvanainen), Szwedzka Liga Obrony (Swedish Defence League; Kamil Ryba), Anioły Piekła — Danmark (Hells Angels; Jørn Jonke Nielsen), Żołnierze Odyna (Soldiers of Odin; Mika Ranta), ruch na rzecz powstrzymania budowy meczetów w Szwecji Nej tack till moské i Sverige (Daniel Spansk)⁹⁶;
- ♦ religijny i fundamentalistyczny⁹⁷ — pietystyczny ruch laestadiański⁹⁸, ruch neopogański — np. Forn Sidr (Stary Obyczaj; Dania)⁹⁹.

85% osób skazanych na co najmniej dwa lata więzienia za gwałt stanowili imigranci niedawno przybyli do Szwecji lub imigranci drugiej generacji.

⁹⁴ Zob. R. HERBUT, „Partie dalekiej prawicy”, 101–111.

⁹⁵ Zob. uwagi na temat etnonacjonalizmu: W. KONARSKI, „Naród, mniejszość, nacjonalizm, religia”, 30–32.

⁹⁶ Natalia KAZMIERSKA, „Nu måste vi bygga fler trygga moskéer”, Aftonbladet, dostęp 30.10.2016, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/nataliakazmierska/article 20078750.ab>.

⁹⁷ Zob. Maria MARCZEWSKA-RYTKO, *Religia w globalizującym się świecie* (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2010), 197–205.

⁹⁸ Jego centrum znajduje się w rejonie Oulu w Finlandii, gdzie ruch znany jest po nazwę Elämän Sana (Świat Życia) i identyfikuje się z nim trzech biskupów Fińskiego Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego. Por. Martyna MASŁOWSKA, „Interakcje religii i polityki we współczesnej Finlandii”, w: *Religijne determinanty polityki*, seria: *Politologia religii* [t. 1], red. Ryszard Michalak (Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2014), 136; EADEM, „Między implementacją a deimplementacją elementów religijnych w sferze publicznej Finlandii”, w: *Implementacja zasad*, 223–234.

⁹⁹ Nordycki ruch neopogański postuluje powrót do wierzeń rodzimych i bezwarunkowe odrzucenie tak islamu, jak i chrześcijaństwa. Nie różni się on zatem, co do celów i określenia własnej tożsamości, od środowisk neopogańskich w Europie Środkowej i Wschodniej. Por. Dorota MAJ, „Koncepcje polityki wewnętrznej w ujęciu polskich ruchów neopogańskich po roku 1989”, w:

Cele podmiotów antysystemowych najczęściej zawierają się w trzech punktach:

- ♦ przywrócenie bezpieczeństwa w dzielnicach nieislamskich graniczących z dzielnicami islamskimi,
- ♦ powstrzymanie islamskiej *polityki ruchomych granic*,
- ♦ dążenie do uruchomienia procesów prawnej i rzeczywistej deislamizacji.

Pierwszeństwo na tym polu wykazują Żołnierze Odyna (struktura o profilu porządkowym i patrolowym), której członkowie deklarują i realnie podejmują współpracę z policją oraz innymi służbami państwowymi. W październiku 2015 r. w Kemi w Laponii organizację założyli Mika Ranta, Marko Mäki, Aki Lintulahti, Jani Valikainen i Joni Mäkipörhö. Jak wyjaśniał Ranta, była to reakcja na spadające poczucie bezpieczeństwa obywateli — wyraźnie korespondujące z przestępczą nadaktywnością muzułmanów — które powinna zapewnić policja. Konsekwencją tego jest rosnący kryzys zaufania społeczeństwa do większości instytucji państwowych oraz Kościoła luterańskiego, tym bardziej że przedstawiciele władz państwowych i Fińskiego Kościoła Ewangelicko-Luterańskiego, wbrew opinii publicznej, zgłaszają gotowość przyjęcia kolejnych imigrantów z Bliskiego Wschodu, i to przy publicznie formułowanej świadomości niebezpieczeństw z tym związanych. Podczas ekumenicznych Dni Kościoła w Turku (19-21 maja 2017 r.) premier Juha Sipilä, zapowiadając gotowość podniesienia „kwoty relokacji uchodźców”, oznajmił jednocześnie, że „nie wszyscy, którzy przybyli, spełniają warunki, zgodnie z którymi należałoby przyznać im międzynarodową ochronę, ponieważ niektórzy imigranci już w swoim kraju ulegli radykalizacji”¹⁰⁰. W takich warunkach tożsamość Soldiers of Odin określona została przez podwójną negację czynnika religijnego. W pierwszej kolejności jest nim ekspansywny islam (negacja jest tu kontrakulturacją), a zaraz po nim zliberalizowany (w praktyce antystaroluterski i antypietystyczny) — tak w wymiarze teologicznym¹⁰¹ jak i obyczajowym — luteranizm, który zatracił

Czynnik religijny w polityce, 272–273. Zob. także: Krystyna M. BŁESZYŃSKA, „Powrót do korzeni. Rodzimowierstwo jako duchowa droga rekonstrukcji poczucia wspólnoty i tożsamości”, w: *Aksjologiczne konteksty edukacji międzykulturowej*, red. Tadeusz Lewowicki, Barbara Chojnacka-Synaszkó i Łukasz Kwadrans (Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2015), 24–38.

¹⁰⁰ „Premier Finlandii: byłbym gotowy przyjąć więcej uchodźców”, Interia.pl, dostęp 21.05.2017, <http://fakty.interia.pl/raporty/raport-unia-europejska/aktualnosci/news-premier-finlandii-bylbym-gotowy-przyjac-wiecej-uchodzcow,nId,2396107>.

¹⁰¹ Jak wyjaśnia Karol Karski: „W znaczeniu szerszym przez teologię liberalną rozumie się całą protestancką myśl teologiczną, która od czasów Oświecenia nie czuła się już sztywno związana z przekazanymi przez tradycję dogmatami chrześcijańskimi”. Karol KARSKI, *Teologia pro-*

swój pierwotny charakter oraz zdolności rozwojowe i obronne (negacja oznacza tu *de facto* oczekiwaną erozję i deimplementację ewangelicyzmu). W tym kontekście wymienić trzeba także inne wydarzenie, które wywołało falę irytacji i oburzenia w całym świecie nordyckim. Otóż Eva Brunne, luterkańska biskupka Sztokholmu, w październiku 2015 r. zaproponowała, by w jej diecezji usunąć wszystkie krzyże, zastępując je oznaczeniami wskazującymi drogę do Mekki. A wszystko po to, by nie urazić muzułmańskich imigrantów, którzy chcieliby się pomodlić do Allaha w jej kościele¹⁰². Ta sytuacja dowodzi słuszności prognozy Samuela Huntingtona sprzed dwudziestu lat, że zderzenie cywilizacji islamskiej i zachodniej wyjdzie poza granice konfliktu muzułmańsko-chrześcijańskiego¹⁰³.

Sama nazwa — Soldiers of Odin — ma dla zdecydowanej większości członków tej organizacji konotację tożsamościową, a nie *stricte* religijną. Oznacza to, że aktywność „w imię Odyna” nie wiąże się w tym przypadku z postulatami restauracji kultu dawnych bogów, choć trzeba przyznać, że część Żołnierzy Odyna łączy aktywność z neopogańskim ruchem Forn Sidr. Nawiązanie w nazwie do wspólnoty połączonej przez Odyna oznacza także spotkania członków patroli — komórek na poziomie oddziałów ogólnomiejskich lub gminnych, gdzie na otwartej przestrzeni omawiane są wszelkie sprawy na wzór wikińskich thingów. Do końca 2015 r. komórki funkcjonowały w 26 miastach Finlandii, a do 30 kwietnia 2017 r. już w 50 miastach (im większa miejscowość, tym więcej pojedynczych komórek, liczących od 5 do 15 osób). Najliczniejsze oddziały działają w Helsinkach, Espoo, Tampere, Kemi, Vantaa, Oulu, Turku, Joensuu, Vaasa, Lahti i Kuopio. Ogólnofinńska strona Soldiers of Odin w Finlandii ma blisko 50 tys. polubień na Facebooku. Dla porównania strona Perussuomalaiset ma polubień 32 tys.

testancka XX wieku (Warszawa: Wiedza Powszechna, 1971), 14. Podkreślić trzeba, że w państwach nordyckich w latach 70. XX wieku teologię protestancką zdominowała myśl Daniela F. Schleiermachera („Ani dogmaty, ani nawet wiara w Boga i własną nieśmiertelność nie są niezbędnymi składnikami religii. Religia jest wyłącznie uczuciem. Wiara w nadnaturalne narodziny, zmartwychwstanie, wniebowstąpienie i ponowne przyjście Chrystusa jest więc zupełnie zbędna”. Ibidem, 13) oraz przejęta od teologii liberalnej metoda krytyki historycznej wykładu biblijnego, która została rozwinięta w koncepcji demitologizacji Nowego Testamentu — podstawowego elementu teologii Rudolfa Bultmanna. Zob. ibidem, 50–66.

¹⁰² Por. „Dla muzułmanów wszystko? Lesbijka biskup Sztokholmu każe usunąć krzyże z kościoła”, *Niezależna.pl*, dostęp 4.05.2016. <http://niezalezna.pl/71600-dla-muzulmanow-wszystko-lesbajska-biskup-sztokholmu-kaze-usunac-krzyze-z-kosciola>.

¹⁰³ Zob. Samuel HUNTINGTON, *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*, tłum. Hanna Jankowska (Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA S.A., 1997). Zob. Robert T. PTASZEK, „Dlaczego nie da się uniknąć konfliktu między cywilizacjami islamu i chrześcijaństwa?”, *Cywilizacja* 2013, nr 45: 160–167.

Z początkiem 2016 r., w reakcji na *taharush*, grupy zdominowane przez młodych mężczyzn zaczęły formować się w niemal wszystkich miastach państw nordyckich, a także w Estonii¹⁰⁴. W Danii najliczniejsze oddziały zawiązały się w Kopenhadze, Roskilde, Haslev, Holbaeku, Nyborgu, Ska-gen, Odense, Aarhus, Aalborgu, Frederikshavn, Herningu, Horsens, Randers, Kalundborgu i Ronne na Bornholmie. Przywódcą i rzecznikiem jest Arne Andersen¹⁰⁵. W Norwegii główne ośrodki znajdują się w Oslo, Stavanger, Bergen, Tønsbergu, Trondheim, Kristiansandzie, Sandnes i w Drammen. Wśród przywódców wymieniani są Steffen Larsen, Ronny Eugen Alte oraz Kim Mæland¹⁰⁶. Szwedzkie oddziały największą liczebność wykazują w Sztokholmie, Göteborgu, Helsingborgu, Malmö, Trelleborgu, Uppsalli, Falun, Kristianstadzie, Boras, Norrköping i Hässleholmie. Szwedzkim liderem jest Mikael Johansson¹⁰⁷.

Zjawisko mnożenia się komórek nowego ruchu ściśle korespondowało z wypowiedziami osoby, która w niedługim czasie stała się kultowa w tym środowisku. Chodzi o zwierzchnika sił zbrojnych Norwegii, generała — *nomen omen* — Odina Johannessena, który w lutym 2016 r. w przemówieniu do wojskowych i w nawiązaniu do zamachów przeprowadzonych przez islamistów w Paryżu skrytykował bezczynność Europejczyków, gdy ci powinni w tym czasie bronić swoich interesów i wartości. Johannessen uznał, że państwa europejskie powinny niezwłocznie przygotowywać swoje armie do walki zbrojnej z dżihadystami, a w odniesieniu do spraw *strictae* norweskich podkreślił: „Musimy być gotowi do walki, zarówno w słowach, jak i działaniu, w tym do walki zbrojnej, jeśli będzie to konieczne, aby zachować kraj i wspólne wartości”¹⁰⁸. Inną wypowiedzią, a *de facto* także zachętą do tworzenia kolejnych grup Żołnierzy Odyna, była opinia szefa policji Finlandii Seppo Kolehmainena, który (inaczej niż szef MSW Petteri Orpo) ocenił patrole Żołnierzy Odyna jako „wydatnie wspierające pracę

¹⁰⁴ „Gatupatruller nu i fler länder”, Svenska Dagbladet, dostęp 01.05.2017, <https://www.svd.se/gatupatruller-nu-i-fler-lander>.

¹⁰⁵ „Danske Soldiers of Odin tager afstand fra højreekstremisme”, DR.dk, dostęp 01.05.2017, <http://www.dr.dk/nyheder/regionale/sjaelland/danske-soldiers-odin-tager-afstand-fra-hoejreekstremisme>

¹⁰⁶ „Leiaren for Odin sine soldatar i Norge står fram”, NRK.no, dostęp 01.05.2017, <https://www.nrk.no/rogaland/soldiers-of-odin-sin-leiar-i-norge-er-fra-stavanger-1.12813845>.

¹⁰⁷ Mattias ALBINSSON, „Soldiers of Odin grep rånare i centrala Stockholm”, Fria Tider, dostęp 03.05.2017, <http://www.friatider.se/soldiers-odin-stoppade-personran-i-centrala-stockholm>

¹⁰⁸ „Szef norweskiej armii: Europa musi szykować się do wojny z islamistami. Wybuchnie ona za kilka lat”, PCh.24.pl. Polonia Christiana, dostęp 13.11.2016. <http://www.pch24.pl/szef-norweskiej-armii--europa-musi-szykowac-sie-do-wojny-z-islamistami--wybuchnie-ona-za-kilka-lat,41081,i.html>.

funkcjonariuszy”. Po atakach medialnych nie powtórzył już tego zdania, ale nie podjął też działań sprzecznych ze swoim stanowiskiem¹⁰⁹. W takich warunkach nietrudno było o teorię, formułowaną np. na forach internetowych i portalach społecznościowych, że formacja Soldiers of Odin może być w jakimś stopniu inspirowana przez wojskowo-policyjne porozumienie wysokich oficerów, dostrzegających w *islamizmie* „wewnętrznego wroga” bądź nawet, że jej nazwa nie jest pełna i powinna brzmieć: Soldiers of Odin Johannessen. Tego typu opinie dodatkowo wzmacniały dwuznaczne wypowiedzi szefa szwedzkiej armii, generała Andersa Brännströma, który w specjalnym dokumencie¹¹⁰ polecił swoim podwładnym w styczniu 2016 r. przygotować się do wojny w Europie przeciwko „wykwalifikowanemu wrogowi”, której należy się spodziewać „w ciągu kilku lat”¹¹¹. Dla jednych komentatorów „wrogiem”, którego w pierwszej kolejności spodziewa się Brännström, jest Rosja, a dla innych — „siły światowego dżihadyzmu”. W tym kontekście warto odnotować wypowiedź Stefana Sinteusa, szefa policji w Malmö, który w dramatycznym apelu prosił o obywatelskie wsparcie w walce „ze spiralą przemocy” w tym skańskim mieście¹¹².

Nowa postać ruchu antyislamskiego z pewnością poszerza pole konfrontacji ze środowiskami islamskimi. Przy insynuacjach mediów, że za pożarami w meczetach mogą stać właśnie Żołnierze Odyna, odpowiedzią radykałów islamskich w Skandynawii stały się szwadrony Żołnierzy Allaha (Soldiers of Allah). Wprost lub pośrednio sojusznikami tych ostatnich grup stało się środowisko lewackiej Antify (Antifascistisk aktion), odpowiedzialne np. za atak z użyciem broni na patrol Soldiers of Odin w Sztokholmie 31 lipca 2016 r.¹¹³ czy też za atak na sztokholmski marsz Nordyckiego Ruchu Oporu, który odbywał się pod hasłem „Zatrzymać inwazję obcych” („Stoppa främlingsinvasionen”) 12 listopada 2016 r.¹¹⁴

¹⁰⁹ Aleksii TEIVAINEN, „Finnish Police Commissioner: Vigilante patrols have no additional rights”, Helsinki Times, dostęp 30.06.2016, <http://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/domestic/13691-finnish-police-commissioner-vigilante-patrols-have-no-additional-rights.html>.

¹¹⁰ MARKSTRIDSDAGARNA 2016 BODEN, dostęp 13.11.2016, <http://www.forsvarsmakten.se/siteassets/6-aktuellt/uppvisningar-och-evenemang/informationsfolder-msd-2016-web.pdf>

¹¹¹ Niklas SVENSSON i Kim MALMGREN, „Sverige kan vara i krig om några år”, Expressen, dostęp 13.11.2016. <http://www.expressen.se/nyheter/sverige-kan-vara-i-krig-om-nagra-ar/>.

¹¹² „Malmö police chief: ‘Help us’”, The Local.se, dostęp 29.05.2017, <https://www.thelocal.se/20170127/malmo-police-chief-help-us>.

¹¹³ Linnea CARLEN, „Soldiers of Odin drabbade samman med AFA”, Aftonbladet, dostęp 30.08.2016, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article23256250.ab>.

¹¹⁴ Mattias ALBINSSON, „Hundratals demonstrerar i Stockholm för att ‘stoppa främlingsinvasionen’”, Fria Tider, dostęp 13.11.2016, <http://www.frietider.se/hundratals-demonstrerar-i-centrala-stockholm>.

Żołnierze Odyna to najbardziej dynamicznie rozwijający się podmiot ruchu antyislamskiego w jego kontrakulturacyjnej odsłonie. Warto podkreślić, że areną wyrażania poglądów, a jednocześnie reklamowania inicjatywy i pozyskiwania adeptów Soldiers of Odin są od niedawna trybuny stadionów, co może zapowiadać przyszłą dominację najbardziej radykalnego skrzydła w całym ruchu. O ile trudno ustalić zbieżność między niewielkim ruchem kibicowskim w Finlandii a Soldiers of Odin, to już w państwach skandynawskich jest mniej niewiadomych. W Danii Żołnierze Odyna prym wiodą wśród kibiców stołecznych klubów: FC Kopenhaga (Copenhagen Casuals, Torcida KBH, Youth Division) i Brøndby IF (Brøndby's South Side Brigade, Blue Front Yngre, Alpha). W Norwegii są to grupy kibicowskie Brann Bergen (TGB Tjuaguttene Bergen), Valerenga Oslo (Patrioter, Klanen, Isko Boys, Enga), Aalesunds (Blue Army), Viking Stavanger (SYC Stavanger Yngre Casuals), Rosenborg Trondheim (Kjernen, Ultras Nidaros). W Szwecji utożsamianie się kibiców z Soldiers of Odin zauważyć można przede wszystkim wśród fanów Malmö FF (Rex Scania), Djurgarden Sztokholm (Ultras Chaos Stockholm), Hammarby Sztokholm (Bajen Fans, Soder Broder) oraz AIK Solna Sztokholm (Firman Boys, Sol Invictus, Nord Ultras). Dwie ostatnie grupy AIK zasłynęły w kwietniu 2017 r. z akcji, która ośmieszyła poprawność polityczną państwa szwedzkiego, po tym jak kibice założyli na głowy muzułmańskie nikaby — całkowicie dozwolone w przestrzeni publicznej Szwecji, w przeciwieństwie do kominiarek w barwach klubów sportowych¹¹⁵. Symptomatyczne, że z tych samych środowisk kibicowskich wychodzi postulat przywrócenia skandynawskiej Ligi Mistrzów, czyli Kunliga ligan albo Royal League, rozgrywanej w latach 2004-2007.

SKUTKI AKTYWNOŚCI PODMIOTÓW ODWOŁUJĄCYCH SIĘ DO ANTYISLAMIZMU I NORDYZMU

Formowanie się ruchu antyislamskiego w państwach nordyckich to proces *in statu nascendi*. Na wstępnym etapie widoczne są już jednak skutki jego aktywności. Należą do nich:

- ♦ obnażenie fiaska polityki wielokulturowości i indolencji jej promotorów w obliczu kryzysu międzykulturowego;

¹¹⁵ „Genialna odpowiedź szwedzkich kibiców. Zakazali im zakładania kominiarek, więc skozyścili z przywilejów... muzułmanów”, PrawdaObiektywna, dostęp 03.05.2017, <http://www.prawdaobiektywna.pl/sport/szwedzcy-kibice-w-nikabach-1590.html>.

♦ rosnąca popularność Duńskiej Partii Ludowej (Dansk Folkeparti), która w 2015 r. została drugą siłą w Folketingu (21,1%)¹¹⁶ — naciski z jej strony na mniejszościowy rząd premiera Larsa Lokke Rasmussena sprawiły, że ten 16 marca 2016 r. ogłosił plan walki z *mową nienawiści* stosowaną w meczetach przez imamów (sondaże w 2016 r.: 18–22%); wsparcia dla tego kierunku coraz wyraźniej udziela królowa Danii Margrethe II¹¹⁷;

♦ rosnące notowania Partii Postępu (Fremskrittspartiet) — sondaże w 2016 r.: 17–19%, 3 miejsce w Stortingu — która jest koalicjantem Norweskiej Partii Konserwatywnej Høyre w rządzie, a zaostrzona polityka imigracyjna Norwegii jest firmowana przez nową minister ds. imigracji, Sylvi Listhaug z Partii Postępu; z inicjatywy Fremskrittspartiet rząd zapowiedział wprowadzenie przepisów zakazujących wjazdu i pobytu w Norwegii radykalnym imamom, kaznodziejom i przywódcom religijnym¹¹⁸;

♦ wzrastająca popularność Szwedzkich Demokratów (Sverigedemokraterna) — sondaże w 2016 r.: 24–28%, 1 miejsce w Riksdagu¹¹⁹;

♦ rosnąca popularność Prawdziwych Finów (Perussuomalaiset; Timo Soini — minister spraw zagranicznych), w koalicji rządowej od 2015 r. (sondaże w 2016 r.: 15–20%, 3–5 miejsce w Eduskuncie)¹²⁰;

♦ wzrost bezpieczeństwa w dzielnicach nieislamskich patrolowanych przez Żołnierzy Odyń i rosnąca konfrontacja Nordyków z muzułmanami w dzielnicach granicznych lub islamskich;

♦ reakcja muzułmanów, którzy organizują ruch powstrzymywania ruchu antyislamskiego;

♦ zwiększona aktywność paramilitarnych ugrupowań lewicowych (np. Antifa), szukających konfrontacji z Młodzieżą Nordycką i Żołnierzami Odyń;

♦ kryzys zaufania wiernych do Kościołów luterzańskich wyrażających poparcie dla multikulturalizmu;

¹¹⁶ Politiken Torsdag. Dostęp 28.04.2016. http://politiken.dk/indland/politik/folketingsvalg2015/fv15_resultater/.

¹¹⁷ „Dronning Margrethe om integration: »Det er ikke en naturlov, at man bliver dansker af at bo i Danmark«”. Berlingske. Dostęp 23.10.2016. <http://www.b.dk/politiko/dronning-margrethe-om-integration-det-er-ikke-en-naturlov-at-man-bliver-dans>.

¹¹⁸ „Norwegia zakazuje wstępu radykalnym kaznodziejom”, Euroislam.pl, dostęp 27.08.2016, <https://euroislam.pl/norwegia-zakazuje-wstępu-radykalnym-kaznodziejom/>.

¹¹⁹ „Uppgång för KD och Alliansen”, YouGov, dostęp 5.11.2016, <https://yougov.se/news/2016/10/24/uppgang-kd-och-alliansen/>.

¹²⁰ „Kysely: Kolme vanhaa valtapuoluetta nähdään parhaina vaikuttamisväylinä kunta-politiikassa”, YLE Uutiset, dostęp 6.11.2016, <http://yle.fi/uutiset/3-9274884>.

- ♦ alternatywne odrodzenie religijne: pietystyczny ruch laestadiański, staroluteranie, konwersje na katolicyzm i prawosławie¹²¹, odrodzenie kultów dawnych bogów germańskich;
- ♦ zwiększona popularność idei skandynawizmu i nordyzmu.

PROGNOZY

Na podstawie obserwacji aktywności podmiotów ruchu antyislamskiego oraz skutków, jakie przynosi ta działalność, możliwe stało się uchwycenie tendencji rozwojowych zjawiska *antyislamizmu* w państwach nordyckich. Na tej podstawie uprawnione jest odwołanie do predyktywnej funkcji nauki o polityce i sformułowanie następujących prognoz:

- ♦ aktywność systemowego ruchu antyislamskiego przyczyni się do upowszechnienia merytorycznej wiedzy o islamie i islamizmie wśród społeczeństw państw nordyckich, a konsekwencją tego będzie rosnący świadomy antyislamizm;
- ♦ wzrastający w siłę i coraz aktywniejszy ruch antyislamski wejdzie w fazę jeszcze większej konfrontacji z muzułmanami, nie wyłączając — w postaci antysystemowej — konfrontacji fizycznej;
- ♦ ruch antyislamski pogłębi swój konflikt — na poziomie systemowym i antysystemowym — ze środowiskami lewicowymi, które konsekwentnie największe zagrożenie dla ładu społecznego dostrzegają w ekspansji „skrajnej prawicy”, a nie w islamizacji;
- ♦ w ruchu antyislamskim dojdzie do pogłębienia podziału na antyislamizm natywistyczny i systemowy oraz na antyislamizm kontrakulturacyjny i antysystemowy, a od wyniku konfrontacji wizji systemowej z wizją antysystemową zależeć będzie przyszły charakter ustrojowy państw nordyckich;
- ♦ antyislamizm będzie ważnym spoiwem odradzającej się tożsamości nordyckiej. Zgodnie z koncepcją fińskiego socjologa Erika Allardta: „Tożsamość nordycka istnieje w znacznym stopniu jako potencjalna dyspozycja, która zostaje przywołana, gdy powstaje potrzeba współpracy”. Podobnie widzi tę kwestię szwedzki etnolog Karl-Olov Arnstberg: „Pod względem tożsamości «nordyckość» jest ambicją, możliwością, czymś, co w odpo-

¹²¹ Zob. Stefan DUDRA, „Political determinants for the functioning of the Orthodox Church in Finland”, w: *From Political and Historical Studies*, red. Stefan Dudra i Piotr Pochyły (Stockholm: Arta for Communication and Solidarity – SCCCK, 2014), 7–17.

wiednich warunkach staje się widoczne i pożądane¹²². Tego rodzaju potrzebę generują właśnie natywizm i kontrakulturacja jako odpowiedź na islamizm;

♦ ruch antyislamski w państwach nordyckich (z wyjątkiem Norwegii) w każdej swojej postaci — systemowej i antysystemowej — przejdzie na pozycje pełnego uniosceptyzmu i tworzyć będzie istotną grupę nacisku na reorientację polityk publicznych całej Unii Europejskiej.

BIBLIOGRAFIA

OPRACOWANIA

- ANDERSSON, Christian. *Hets mot folkgrupp kontra yttrande- och religionsfrihet*. Örebro: Örebro Universitet, Institutionen för beteende-, social-, och rättsvetenskap, 2006.
- ARNESSON, Johan. *Hatbrott En undersökn ing om hets mot folkgrupp, straffskärpningsregeln, hatbrottsdefinition och högerextrema grupper*. Lund: Juridiska Fakulteten vid Lunds universitet, 2015.
- BACHNIK, Katarzyna. *Skandynawskie uwarunkowania kulturowe w procesach zarządzania*. Warszawa: CeDeWu Wydawnictwa Fachowe, 2010.
- BANAŚ, Monika. *Szwedzka polityka wobec imigrantów*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2010.
- BÄCKER, Roman. „Typologia doktryn i ruchów współczesnego ekstremizmu politycznego”. W: *Doktryny i ruchy współczesnego ekstremizmu politycznego*. Red. Edward Olszewski, 79–85. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2004.
- BEGLER, Ann-Marie, i Jan AHLBERG. *Hets mot folkgrupp. BRÅ-rapport 2001*, Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ), 2001.
- BLESZYŃSKA, Krystyna M. „Powrót do korzeni. Rodzimowierstwo jako duchowa droga rekonstrukcji poczucia wspólnoty i tożsamości”. W: *Aksjologiczne konteksty edukacji międzykulturowej*. Red. Tadeusz Lewowicki, Barbara Chojnacka-Synaszko i Łukasz Kwadrans, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2015.
- CHRZANOWSKI, Witold. *Harald Pięknowłosa (ok. 850-933) król Wikingów. Postać władcy norweskiego na kartach Heimskringli Snorriego Sturlussona*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2011.
- COSER, Lewis A. *Funkcje konfliktu społecznego*. Tłum. Stanisław Burdziej. Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”, 2009.
- CZABAŁA, Jana Czesław. „Zaburzenia lękowe w postaci fobii”. W: *Psychologia. Podręcznik akademicki*. Tom 3: *Jednostka w społeczeństwie i elementy psychologii stosowanej*. Red. Jan Strelau, rozdz. 62.1.1.1. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2002.
- DUDRA, Stefan. „Political determinants for the functioning of the Orthodox Church in Finland”. W: *From Political and Historical Studies*. Red. Stefan Dudra i Piotr Pochyły, 7–17. Stockholm: Arta for Communication and Solidarity – SCCCK, 2014.

¹²² Cyt. za: Sylwia SCHAB, „Północ/Norden — rozważania o nordyckim dyskursie wspólnotowym”. *Slavica Lundensia. Polsk skandinaviska möten. Spotkania polsko-skandynawskie* 26 (2011): 1–19.

- DYCZEWSKI, Leon. „Kultura europejska a kultura narodowa”. W: *Europa jutra. Europejski rynek wewnętrzny jako zadanie kulturalne i gospodarcze*. Red. Peter Kosłowski, 37–56. Lublin: RW KUL, 1994.
- GOŁĘBIEWSKA, Klaudia. „The Conditioning of Integrational Policies towards Muslims in Sweden”. *Środkoeuropejskie Studia Polityczne* 2015, nr 1: 161–176. DOI 10.14746/ssp. 2015.1.9.
- GROMKOWSKA-MEŁOSIK, Agnieszka. „Mniejszość muzułmańska w Szwecji: między ekstremistycznym izolacjonizmem a procesami reprodukcji ekonomicznej”. *Studia Edukacyjne* nr 26, 2013: 65–77.
- HERBUT, Ryszard. „Partie dalekiej prawicy w Europie Zachodniej”. w: *Doktryny i ruchy społecznego ekstremizmu politycznego*. Red. Edward Olszewski, 101–111. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2004.
- Historia chrześcijaństwa*. Tom 4: *Biskupi, mnisi i cesarze 610-1054*. Red. Gilbert Dagron, Pierre Riché, André Vauchez i Jean-Marie Mayeur. Red. wydania polskiego Jerzy Kłoczowski. Tłum. Maria Żurowska. Warszawa: Wydawnictwo Krupski i S-ka, 1999.
- HUNTINGTON, Samuel. *Zderzenie cywilizacji i nowy kształt ładu światowego*. Tłum. Hanna Janowska. Warszawa: Warszawskie Wydawnictwo Literackie MUZA S.A., 1997.
- IZAK, Krzysztof. *Leksykon organizacji i ruchów islamistycznych*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie DIALOG, 2016.
- KANKKONEN, Tom. *Islam Euroopassa*. Helsinki: Edita, 2008.
- KARSKI, Karol. *Teologia protestancka XX wieku*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1971.
- KOBIERECKA, Anna. *Między wielokulturowością a integracją. Ewolucja polityki Szwecji w świetle zmieniających się wyzwań migracyjnych*. Łódź: Wydawnictwo UEŁ, 2016.
- KONARSKI, Wawrzyniec. „Naród, mniejszość, nacjonalizm, religia — przyczynek do dyskursu o pojęciach i powiązaniach między nimi”. *Forum Politologiczne* 5 (2007): 17–51.
- KULESZA, Przemysław. *Normanowie a chrześcijaństwo. Recepcja nowej wiary w Skandynawii w IX i X wieku*. Wrocław, Racibórz: Wydawnictwo i Agencja Informacyjna WAW Grzegorz Wawoczny, 2007.
- MACAŁA, Jarosław. „Oni nie należą do nas? Pegida szkic do portretu”. W: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*. Seria: *Politologia religii* [t. 2]. Red. Ryszard Michalak, 61–76. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2015.
- MAJ, Dorota. „Koncepcje polityki wewnętrznej w ujęciu polskich ruchów neopogańskich po roku 1989”. W: *Czynnik religijny w polityce wewnątrzpaństwowej i międzynarodowej na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia*. Red. Maria Marczevska-Rytko, 259–273. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016.
- MARCZEWSKA-RYTKO, Maria. *Religia w globalizującym się świecie*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2010.
- MARCZEWSKA-RYTKO, Maria. „Fundamentalizm religijny: ideologia i ruch społeczny/polityczny”. W: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*. Seria: *Politologia religii* [t. 2]. Red. Ryszard Michalak, 35–46. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2015.
- MASŁOWSKA, Martyna. „Interakcje religii i polityki we współczesnej Finlandii — wybrane problemy”. W: *Religijne determinanty polityki* [t. 1]. Red. Ryszard Michalak, 131–139. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2014.
- MASŁOWSKA, Martyna. „Między implementacją a deimplementacją elementów religijnych w sferze publicznej Finlandii”. W: *Implementacja zasad religijnych w sferze politycznej*. Seria:

- Politologia religii [t. 3]. Red. Ryszard Michalak, 223–233. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2016.
- MICHALAK, Ryszard. „Barierzy w badaniach nad rolą czynnika religijnego w polityce”. W: *Czynnik religijny w polityce wewnętrzpaństwowej i międzynarodowej na przełomie drugiego i trzeciego tysiąclecia*. Red. Maria Marczevska-Rytka, 51–61. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2016.
- MICHALAK, Ryszard. „Wstęp. O politycznych ścieżkach religijności i dychotomii koniunktury badawczej politologii religii”. W: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*. Seria: *Politologia religii* [t. 2]. Red. Ryszard Michalak, 5–10. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2015.
- MICHALAK, Ryszard. „Platoniczna islamofobia czy nieplatoniczny antyokcydentalizm? Polskie studia nad euroislamem a ideologia political correctness”. W: *Ideologia w późnej nowoczesności*. Red. Agnieszka Lenartowicz-Podbielska i Przemysław Jastrzębski, 156–174. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2017.
- MICHALAK, Ryszard. „Ruch antyislamski w państwach nordyckich. Między natywizmem a kontrakulturacją”. W: *Nowe ruchy społeczne*. Red. Dorota Maj i Maria Marczevska-Rytka, 119–137. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2017.
- MODOOD, Tariq. *Multikulturalizm*. Tłum. Izabela Kołbon. Poznań: Wydawnictwo Nauka i Innowacje 2014.
- MORAWIEC, Jakub. *Knut Wielki. Król Anglii, Danii i Norwegii (ok. 995-1035)*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2013.
- OLSEN, Johan P. „Autonomia jednostki, władza polityczna i demokratyczne instytucje”. W: *Nordycki model demokracji i państwa dobrobytu. Zbiór tekstów*. Red. Terje Steen Edvardsen i Bernt Hagtvet. Tłum. Andrzej Bereza-Jarociński [i in.], 40–54. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994.
- PETERSSON, Olof. „Zapis konstytucyjny i żywa tradycja”. W: *Nordycki model demokracji i państwa dobrobytu. Zbiór tekstów*. Red. Terje Steen Edvardsen i Bernt Hagtvet. Tłum. Andrzej Bereza-Jarociński [i in.], 18–23. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994.
- PĘDZIWIATR, Konrad. *Od islamu imigrantów do islamu obywateli: muzułmanie w krajach Europy Zachodniej*. Wyd. II. Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”, 2007.
- PIEKARCZYK, Stanisław. *O społeczeństwie i religii w Skandynawii VIII-XI wieku*. Warszawa: PWN, 1963.
- PIOTROWSKI, Bernard. *Tradycje jedności Skandynawii. Od mitu wikingów do idei nordyckiej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2006.
- PIOTROWSKI, Bernard. *Integracja Skandynawii. Od Rady Nordyckiej do wspólnoty europejskiej*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2006.
- PIOTROWSKI, Bernard. *Skandynawia powojenna w cieniu państwa opiekuńczego 1944-1975*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2015.
- PIOTROWSKI, Bernard. *Skandynawia współczesna w poszukiwaniu nowych dróg rozwoju 1975-2014*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2015.
- PÖYHTÄRI, Reeta, Paula HAARA i Pentti RAITTILA. *Vihapuhe sananvapautta kaventamassa*. Tampere: Tampere University Press, 2013.
- PTASZEK, Robert T. „Dlaczego nie da się uniknąć konfliktu między cywilizacjami islamu i chrześcijaństwa?”. *Cywilizacja* 2013, nr 45: 160–167.
- PTASZEK, Robert T. *Zmierzch Europy? Perspektywy przyszłości a chrześcijaństwo*. Warszawa-Radzymin: Wydawnictwo von Borowiecky, 2017.
- RYDGREN, Jens. *Från skattemissnöje till etnisk nationalism. Högerpopulism och parlamentarisk högerextremism i Sverige*. Lund: Studentlitteratur AB, 2005.

- SADOWSKI, Mirosław. „Dżihad — święta wojna w islamie”. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 2013, nr 8 (5): 29–47.
- SAWICKA, Zofia. „Islam w Europie czy europejski islam? Kwesta wartości”. W: *W pułapce wielokulturowości*. Red. Anna Siewierska-Chmaj, 53–70. Warszawa, Rzeszów: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2016.
- SCHAB, Sylwia. „Północ/Norden — rozważania o nordyckim dyskursie wspólnotowym”. *Slavica Lundensia. Polsk skandinaviska möten. Spotkania polsko-skandynawskie* 26 (2011): 1–19.
- SIEWIERSKA-CHMAJ, Anna. „Europa wartości z perspektywy polityki wielokulturowej”. W: *W pułapce wielokulturowości*. Red. Anna Siewierska-Chmaj, 13–30. Warszawa, Rzeszów: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2016.
- SŁUPECKI, Leszek. *Mitologia skandynawska w epoce wikingów*. Kraków: Zakład Wydawniczy „Nomos”, 2003.
- STRZELCZYK, Jerzy. *Apostołowie Europy*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2010.
- STRZELCZYK, Jerzy. *Goci. Rzeczywistość i legenda*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2015.
- SZELAĞOWSKA, Krystyna. *My Norwegowie. Tożsamość narodowa norweskich elit w czasach nowożytnych*. Kraków: Wydawnictwo Avalon, 2011.
- SZULICH-KAŁUŻA, Justyna. „Kultury narodowe w kontekście europejskości i wielokulturowości w refleksji Leona Dyczewskiego”. *Roczniki Kulturoznawcze* 7 (2016), nr 4: 25–42.
- ŚLUSARCZYK, Piotr S. „Polityczny islam, liberalna demokracja i zachodnie złudzenia”. W: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*. Seria: *Politologia religii* [t. 2]. Red. Ryszard Michalak, 47–60. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2015.
- WOJTASIK, Karolina. „Ucieczka od wolności. Jak tzw. Państwo Islamskie kusi ochotniczki spoza Lewantu”. W: *O kulturze strachu i przemyśle bezpieczeństwa*. Red. Piotr Żuk i Paweł Żuk, 169–182. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2015.
- WOJTASIK, Karolina. „Dlaczego młodzi Europejczycy walczą dla tzw. Państwa Islamskiego? Analiza materiałów propagandowych i oficjalnych mediów ISIS”. W: *Implementacja zasad religijnych w sferze politycznej*. Seria: *Politologia religii* [t. 3]. Red. Ryszard Michalak, 143–158. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho, 2016.
- ZENDEROWSKI, Radosław. Religia jako fundament i rdzeń tożsamości narodowej. W: *Polityka jako wyraz lub następstwo religijności*. Seria: *Politologia religii* [t. 2]. Red. Ryszard Michalak, 103–122. Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski. Instytut Politologii. Pracownia Badań nad Mniejszościami Narodowymi i Etnicznymi; Wydawnictwo Morpho,
- ŻYGADŁO, Andrzej. *Reformacja w Szwecji, Danii i Norwegii (studium porównawcze)*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper, 2008.

ŹRÓDŁA

- Al-Islam. Magazyn Muzułmański Stowarzyszenia Jedności Muzułmańskiej* 2011, nr 1 (169).
- ALBINSSON, Mattias. „Hundratals demonstrerar i Stockholm för att ‘stoppa främlingsinvasionen’”. *Fria Tider*. Dostęp 13.11.2016. <http://www.friatider.se/hundratals-demonstrerar-i-centrala-stockholm>.
- ALBINSSON, Mattias. „Soldiers of Odin grep rånare i centrala Stockholm”. *Fria Tider*. Dostęp 03.05.2017. <http://www.friatider.se/soldiers-odin-stoppage-personran-i-centrala-stockholm>
- Berlingske. „Dronning Margrethe om integration: »Det er ikke en naturlov, at man bliver dansker af at bo i Danmark«”. Dostęp 23.10.2016. <http://www.b.dk/politiko/dronning-margrethe-om-integration-det-er-ikke-en-naturlov-at-man-bliver-dans>.

- Borås Tidning. „480 000 sexbrott mot kvinnor i Sverige — på ett år”. Dostęp 6.11.2016. <http://www.bt.se/sverige-varlden/480-000-sexbrott-mot-kvinnor-i-sverige-pa-ett-ar/>.
- BREKKE, Anders. „Davud dømt til sju års fengsel”. NRK.no. Dostęp 6.11.2016. <https://www.nrk.no/norge/davud-domt-til-sju-ars-fengsel-1.7974354>.
- CARLEN, Linnea. „Soldiers of Odin drabbade samman med AFA”. Aftonbladet. Dostęp 30.08.2016. <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article23256250.ab>.
- „Czy islam nie jest totalitaryzmem ubranym w religijną formę? Ze Zbigniewem Stawrowskim rozmawia Aleksander Kłos”. *Opcja na Prawo* 2015, nr 4 (141): Oblężenie Europy.
- DAVIDOVICH, Joshua. „Sweden and Israel: The IKEA wars”. The Times of Israel. Dostęp 15.08.2016. <http://www.timesofisrael.com/sweden-and-israel-trade-barbs-over-ikea/>.
- DR.dk. „Danske Soldiers of Odin tager afstand fra højreekstremisme”. Dostęp 01.05.2017. <http://www.dr.dk/nyheder/regionale/sjaelland/danske-soldiers-odin-tager-afstand-fra-hoejreks-tremisme>
- Dziennik.pl. „Szwedzka policja użyła broni, aby opanować zamieszki w imigranckiej dzielnicy. ‘Nie były to strzały ostrzegawcze’”. Dostęp 01.05.2017. <http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/543184,szwecja-policja-uzyla-broni-aby-opanowac-zamieszki-w-stolecznej-dzielnicy.html>.
- Euroislam.pl. „Czy w Malmö wolno popierać Izrael?”. Dostęp 20.10.2016. <https://euroislam.pl/czy-w-malmo-wolno-popierac-izrael/>
- Euroislam.pl. „Malmö, ostoja antysemityzmu”. Dostęp 20.10.2016. <https://euroislam.pl/malmo-ostoja-antysemityzmu/>
- Euroislam.pl. „Antysemitcka nienawiść w Malmö”. Dostęp 20.10.2016. <https://euroislam.pl/antysemitcka-nienawisc-w-malmo/> (Dostęp 20.10.2016)
- Euroislam.pl. „Bractwo w Szwecji: jak pajak w sieci”. Dostęp 03.05.2017. <https://euroislam.pl/bractwo-w-szwecji-jak-pajak-w-sieci/>.
- Euroislam.pl. „Dania – Turcja: przepychanki w sprawie zamachu na Hedegaarda”. Dostęp 03.05.2017. <https://euroislam.pl/dania-turcja-przepychanki-w-sprawie-zamachu-na-hedegaarda/>
- Euroislam.pl. „Fińska uczelnia na tropie ‘islamofobii’”. Dostęp 22.09.2016. <https://euroislam.pl/finska-uczelnia-na-tropie-islamofobii/>.
- Euroislam.pl. „Norwegia zakazuje wstępu radykalnym kaznodziejom”. Dostęp 27.08.2016. <https://euroislam.pl/norwegia-zakazuje-wstepu-radykalnym-kaznodziejom/>
- Euroislam.pl. „Norwegia: jedna piąta ekstremistów to konwertyci na islam”. Dostęp 28.10.2016. <https://euroislam.pl/norwegia-jedna-piata-ekstremistow-to-konwertyci-na-islam/>.
- Euroislam.pl. „Nowa duńska partia przeciwko chustom i imigracji”. Dostęp 03.05.2017. <https://euroislam.pl/nowa-dunska-partia-przeciwko-chustom-i-imigracji/>.
- Euroislam.pl. „Skandynawia zмага się z małżeństwami nieletnich”. Dostęp 12.10.2016. <https://euroislam.pl/skandynawia-zmaga-sie-z-malzenstwami-nieletnich/>.
- Euroislam.pl. „Szwecja będzie wspomagać wracających dżihadystów”. Dostęp 03.05.2017. <https://euroislam.pl/szwecja-bedzie-wspomagac-wracajacych-dzihadystow/>.
- Euroislam.pl. „Szwecja: Kryzys imigracyjny przerósł policję”. Dostęp 12.10.2016. <https://euroislam.pl/szwecja-imigracja-przerosla-policje/>.
- Euroislam.pl. „Westergaard: Liczę na islam w wersji ‘light’”. Dostęp 30.06.2016. <http://euroislam.pl/westergaard-licze-na-islam-w-wersji-„light”/>.
- Euroislam.pl. „Z powodu uchodźców Dania skreca jeszcze bardziej w prawo”. Dostęp 03.05.2017. <https://euroislam.pl/z-powodu-uchodzcow-dania-skreca-jeszcze-bardziej-w-prawo/>.
- Euroislam.pl. ŚLUSARCZYK, Piotr. „Jak dr Pędziwiatr tropił ‘islamofobię’”. Dostęp 03.05.2017. <https://euroislam.pl/jak-dr-pedziwiatr-tropil-islamofobie/>
- Exponerat.Net. Dostęp 24.09.2016. www.exponerat.net.

- FINSTAD, Vemund Sveen. „Terrorplanleggingssaken til Høyesterett”. ABC Nyheter Dostęp 6.11.2016. <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2013/02/01/167177/terrorplanleggingssaken-til-hoyesterett>.
- FRANTZMAN, Seth J. „Europa eksportuje dżihadyzm tak jak kiedyś nazizm”. Euroislam.pl. Dostęp 4.11.2016. <https://euroislam.pl/europa-eksportuje-dzhihadyzm-tak-jak-kiedys-nazizm/>.
- Gazeta Prawna.pl. „Uzbekistan twierdzi, że informował Szwecję o zamachowcu ze Sztokholmu”. Dostęp 03.05. 2017. <http://www.gazetaprawna.pl/artykuly/1035246,zamach-w-szwecji-uzbekistan-zamachowiec.html>.
- IKDAHL, Ingunn. „Diskriminerende ytringer”. Store Norske Leksikon. Dostęp 28.04.2016. https://snl.no/diskriminerende_ytringer.
- Interia.pl. „Premier Finlandii: byłbym gotowy przyjąć więcej uchodźców”. Dostęp 21.05.2017. <http://fakty.interia.pl/raporty/raport-unia-europejska/aktualnosci/news-premier-finlandii-bylbym-gotowy-przyjac-wiecej-uchodzcow,nId,2396107>.
- Interia.pl. „Szwecja: pracownica rządu popiera Państwo Islamskie”. Dostęp 16.10.2016. <http://fakty.interia.pl/tylko-u-nas/news-szwecja-pracownica-rzadu-popiera-panstwo-islamskie,nId,1856751>.
- JAŁOWICZOR, Jakub. „Czasem ktoś rzuci granatem”. Gosc.pl. Dostęp 30.09.2016. <http://gosc.pl/doc/2745154.Czasem-ktos-rzuci-granatem>.
- KAZMIERSKA, Natalia. „Nu måste vi bygga fler trygga moskéer”. Aftonbladet. Dostęp 30.10.2016. http://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/nataliakazmierska/article_20078750.ab.
- MARKSTRIDSDAGARNA 2016 BODEN. Dostęp 13.11.2016. <http://www.forsvarsmakten.se/siteassets/6-aktuellt/uppvisningar-och-evenemang/informationsfolder-msd-2016-web.pdf>.
- Motargument.se. „Ulf Ekman om det ‘onda islam’”. Dostęp 03.05.2017. <https://motargument.se/2014/02/19/ulf-ekman-och-islam/>
- Nie dla islamizacji Europy. „Mieszkanie i ulgi podatkowe dla byłych bojowników Państwa Islamskiego”. Dostęp 05.11.2017. <https://ndie.pl/w-szwecji-mieszkanie-i-ulgi-podatkowe-dla-bylych-bojownikow-panstwa-islamskiego/>
- Nie dla islamizacji Europy. „Minister finansów Szwecji przyznaje, że imigranci wywołali w kraju kryzys gospodarczy”. Dostęp 20.05.2017. <https://ndie.pl/minister-finansow-szwecji-przyznaje-ze-imigranci-wywolali-kraju-kryzys-gospodarczy/>.
- Nie dla islamizacji Europy. „Szwecja: Kolejny wybuch granatu w Malmö”. Dostęp 03.05.2017. <https://ndie.pl/kolejny-wybuch-granatu-malmo/>
- Niezależna.pl. „Kulturowe ubogacanie w natarciu. ‘Uchodźcy’ zgwałcili, dano im... odszkodowanie”. Dostęp 06.11.2016. <http://niezalezna.pl/88432-kulturowe-ubogacanie-w-natarciu-uchodzczy-zgwalcili-dano-im-odszkodowanie>.
- Niezależna.pl. „Dla muzułmanów wszystko? Lesbijka biskup Sztokholmu każe usunąć krzyże z kościoła”. Dostęp 4.05.2016. <http://niezalezna.pl/71600-dla-muzulmanow-wszystko-lesbiska-biskup-sztokholmu-kaze-usunac-krzyze-z-koosciola>.
- NJOR, Maise. „Folketinget hædrer Finn Nørgaard og Dan Uzan: »Det giver mig styrke til at kæmpe videre«”. Berlingske.dk. Dostęp 03.05.2017. <https://www.b.dk/nationalt/folketinget-haedrer-finn-noergaard-og-dan-uzan-det-giver-mig-styrke-til-at-kaempe>.
- NOWACKA-ISAKSSON, Anna. „Szwecja: granaty będą zaliczane do broni palnej”. Rzeczpospolita. Dostęp 03.05.2017. <http://www.rp.pl/Rzecz-o-prawie/312119993-Szwecja-granaty-beda-zaliczane-do-broni-palnej.html#ap-1>
- NRK.no. „Leiaren for Odin sine soldatar i Norge står fram”. Dostęp 01.05.2017. <https://www.nrk.no/rogaland/soldiers-of-odin-sin-leiar-i-norge-er-fra-stavanger-1.12813845>.
- openDemocracy.net. „Christmas trees, Islam and right wing populism: a Danish Christmas story”. Dostęp 4.05.2016. <https://www.opendemocracy.net/susi-meret/christmas-trees-islam-and-right-wing-populism-danish-christmas-story>.

- PCh24.pl. Polonia Christiana. „Szef norweskiej armii: Europa musi szykować się do wojny z islamistami. Wybuchnie ona za kilka lat”. Dostęp 13.11.2016. <http://www.pch24.pl/szef-norweskiej-armii--europa-musi-szykowac-sie-do-wojny-z-islamistami--wybuchnie-ona-za-kilka-lat,41081,i.html>.
- PCh24.pl. Polonia Christiana. „Dary reformacji? Rekordowa liczba szwedzkich luteran opuściła wspólnotę”. Dostęp 03.05.2017. <http://www.pch24.pl/dary-reformacji--rekordowa-liczba-szwedzkich-luteran-opuscila-wspolnote,48744,i.html>.
- PCh24.pl. Polonia Christiana. „Szwecja: więcej muzułmańskich imigrantów oznacza większą liczbę gwałtów? Wyniki badań nie pozostawiają złudzeń”. Dostęp 3.05.2016 <http://www.pch24.pl/szwecja--wiecej-muzulmanskich-imigrantow-oznacza-wieksza-liczbe-gwaltow--wyniki-badan-nie-pozostawiaja-zludzen,34020,i.html>.
- PCh24.pl. Polonia Christiana. „Szwedzi chcą przyznawać zasiłki i mieszkania byłym bojownikom”. Dostęp 05.11.2016. <http://www.pch24.pl/szwedzi-chca-pryznawac-zasilki-i-mieszkania-bylym-bojownikom-isis,46819,i.html> (Dostęp 5.11.2016)
- Politiken Torsdag. Dostęp 28.04.2016. http://politiken.dk/indland/politik/folketingsvalg2015/fv15_resultater/.
- PrawdaObjektywna. „Genialna odpowiedź szwedzkich kibiców. Zakazali im zakładania kominiarek, więc skorzystali z przywilejów... muzułmanów”. Dostęp 03.05.2017. <http://www.prawdaobjektywna.pl/sport/szwedzcy-kibice-w-nikabach-1590.html>.
- PUDER, Joseph. „Anti-semitism in Sweden. ‘There is no place for Jews in Sweden’”. Frontpage.Mag. Dostęp 20.10.2016. <http://www.frontpagemag.com/fpm/262465/anti-semitism-sweden-joseph-puder>.
- RAKOWSKI, Paweł. „Islamscy imigranci przejmują Malmö. ‘Przyślijcie tu wojsko albo będziemy mieli w Szwecji drugą Somalię’”. Wolnosc24.pl. Dostęp 03.05.2017. <http://wolnosc24.pl/2017/01/26/islamscy-imigranci-przejmuja-malmo-przyslijcie-tu-wojsko-albo-bedziemy-mieli-w-szwecji-druga-somalie/>
- RANSTORP, Magnus. „Terrorist awakening in Sweden?”. Combating Terrorism Center at West Point. Dostęp 6.11.2016. <https://www.ctc.usma.edu/posts/terrorist-awakening-in-sweden>
- REHNQUIST, Pia. „Idrott utan gränser”. Sydsvenskan. Dostęp 29.05.2017. <https://www.sydsvenskan.se/2003-09-29/idrott-utan-granser>
- SHINDO STREET, Nick. „How young Muslim activists in Sweden are trying to protect youths from radicalization”. Los Angeles Times. Dostęp 12.10.2016. <http://www.latimes.com/world/europe/la-fg-sweden-muslims-20160311-story.html>.
- Skandynawia Info. „Kolejny wybuch granatu wstrząsnął Malmö”. Dostęp 30.06. 2016. <http://skandynawiainfo.pl/kolejny-wybuch-granatu-wstrzasnal-malmo/>.
- Skandynawia Info. „Raport: 90 % strzelanin w Szwecji jest dokonywanych przez osoby o zagranicznym pochodzeniu”. Dostęp 29.05.2017. <http://skandynawiainfo.pl/raport-90-strzelanin-szwecji-dokonywanych-osoby-o-zagranicznym-pochodzeniu/>.
- Skandynawia Info. „Trzeci atak z użyciem granatów wstrząsnął Malmö w tym tygodniu”. Dostęp 30.06. 2016. <http://skandynawiainfo.pl/trzeci-atak-z-uzyciem-granatow-wstrzasnal-malmo-w-tym-tygodniu/>.
- Svenska Dagbadet. „Bilbränder ökar dramatiskt — ‘en oroväckande trend’”. Dostęp 11.08.2016. <http://www.svd.se/dramatisk-okning-av-bilbrander-i-malmo>.
- Svenska Dagbladet. „Gatupatruller nu i fler länder”. Dostęp 01.05.2017. <https://www.svd.se/gatupatruller-nu-i-fler-lander>.
- SVENSSON, Niklas, i Kim MALMGREN. „Sverige kan vara i krig om några år”. Expressen. Dostęp 13.11.2016. <http://www.expressen.se/nyheter/sverige-kan-vara-i-krig-om-nagra-ar/>
- Sveriges Domstolar. Dostęp 6.05.2016. http://www.domstol.se/Domstolar/hogstodomstolen/Avgoranden/2005/2005-11-29_B_1050-05_dom.pdf

- Sveriges Radio. „Terrorplaner var kända två månader före dådet”. Dostęp 6.11.2016. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=4279232>.
- Szwecja dzisiaj. „Szwedzcy demokraci — partia ksenofobiczna”. Dostęp 28.09.2016. <http://www.szwecjadzisiaj.pl/szwedzcy-demokraci-partia-ksenofobiczna/>.
- TEIVAINEN, Aleksi. „Finnish Police Commissioner: Vigilante patrols have no additional rights”. Helsinki Times. Dostęp 30.06.2016. <http://www.helsinkitimes.fi/finland/finland-news/domestic/13691-finnish-police-commissioner-vigilante-patrols-have-no-additional-rights.html>.
- The Åke Green Case. Dostęp 6.05.2016. <http://akegreen.org/>.
- The Local.se. „Malmö police chief: ‘Help us’”. Dostęp 29.05.2017. <https://www.thelocal.se/20170127/malmo-police-chief-help-us>.
- TVN24. „Naraził się karykaturami Mahometa. Jego życie nie raz było zagrożone”. Dostęp 28.10.2016. <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/lars-vilks-narazil-sie-karykaturami-mahometa-zycie-w-zagrozeniu,515586.html>.
- TVN24. „Niespokojnie w Szwecji. Płoną auta, w policjantów lecą kamienie”. Dostęp 28.10.2016. <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/niespokojnie-w-szwecji-plona-auta-w-policjantow-leca-kamienie,327721.html>.
- TVN24. „Zamieszki w Sztokholmie. Imigranci podpalali auta, atakowali metro”. Dostęp 28.10.2016. <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/zamieszki-w-sztokholmie-imigranci-podpalali-auta-atakowali-metro,327530.html>.
- TVN24.pl. „Media: nastolatki molestowane przez imigrantów. Szwedzka policja chciała to ukryć”. Dostęp 4.05.2016. www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/szwedzka-policja-miala-tuszowac-molestowanie-kobiet-przez-imigrantow,609752.html.
- TVPInfo. „Wybuch w centrum Malmö. Ekspłodował samochód”. Dostęp 29.05.2017. <https://www.tvp.info/30973973/wybuch-w-centrum-malmo-eksplodowal-samochod>
- Ulf Ekman. Dostęp 5.11.2016. <http://www.ulfekman.org>.
- WALSKI, Jakub. „Szwecja: nie ma dnia bez gwałtu”. Euroislam.pl. Dostęp 12.10.2016. <https://euroislam.pl/szwecja-nie-ma-dnia-bez-gwaltu/>
- wMeritum.pl. „Szwecja: 77% gwałcicieli to muzułmanie”. Dostęp 24.09.2016. <http://wmeritum.pl/szwecja-77-proc-gwalcicieli-to-muzulmanie/26799>.
- WÓJCIK, Jan. „Bassam Tibi: Umiarkowany islamizm to ideologia totalitarna”. Euroislam.pl. Dostęp 07.05.2016. <https://euroislam.pl/bassam-tibi-umiarkowany-islamizm-to-ideologia-totalitarna/>
- WÓJCIK, Jan. „Feministyczny rząd szwedzki defilował w chustach przed prezydentem Iranu”. Euroislam.pl. Dostęp 03.05.2017. <https://euroislam.pl/feministyczny-rzad-szwedzki-defilowal-w-chustach-przed-prezydentem-iranu/>.
- WÓJCIK, Jan. „Żydzi uciekają z Europy przed muzułmańskim antysemityzmem”. Wirtualna Polska. Dostęp 30.06.2016. <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Zydzi-uciekaja-z-Europy-przed-muzulmanskim-antysemityzmem,wid,17275031,wiadomosc.html?ticaid=118098>
- Wprost.pl. „Flaga Państwa Islamskiego dozwolona w Szwecji. ‘IS nie jest organizacją rasistowską’”. Dostęp 16.10.2016. <https://www.wprost.pl/swiat/10027173/Flaga-Panstwa-Islamskiego-dozwolona-w-Szwecji-IS-nie-jest-organizacja-rasistowska.html>.
- YLE Uutiset. „Kysely: Kolme vanhaa valtapuoluetta nähdään parhaina vaikuttamisväylinä kuntapolitiikassa”. Dostęp 6.11.2016. <http://yle.fi/uutiset/3-9274884>.
- YouGov. „Uppgång för KD och Alliansen”. Dostęp 5.11.2016. <https://yougov.se/news/2016/10/24/uppgang-kd-och-alliansen/>.
- ZUCHOWICZ, Katarzyna. „Malmö obleżone przez imigrantów. Tysiące w całym kraju składa wnioski o azyl. ‘To już jest inna Szwecja’”. naTemat. Dostęp 10.08.2016. <http://natemat.pl/154983,malmo-oblezone-przez-imigrantow-tysiace-sklada-wnioski-o-azyl-to-juz-jest-inna-szwecja-panosza-sie-jakby-byli-u-siebie>.

CZYNNIK RELIGIJNY W PROCESIE KSZTAŁTOWANIA
NOWEGO WYMIARU NORDYCKIEJ WSPÓLNOTY KULTUROWEJ

Streszczenie

Czynnik religijny był nieodłącznym elementem historycznych procesów kształtowania jedności nordyckiej — np. wspólnota okresu dominacji politeizmu nordyckiego, wspólnota chrześcijańska IX-XIII wieku, wspólnota okresu reformacji. Jednocześnie te same zjawiska stanowiły, przynajmniej w pierwszym swoim stadium, wyzwanie dla ustalonego porządku kulturowo-religijnego i niosły ryzyko długotrwałej dezintegracji. Ta dychotomiczna rola czynnika religijnego wobec homogeniczności kulturowej ujawnia się także współcześnie, gdy nowym wyzwaniem stał się ekspansywny islam. Wobec kryzysu idei wielokulturowości pojawiły się dwa nurty społeczne postulujące restaurację tożsamości etnicznych przy jednoczesnym wzmacnianiu kulturowej wspólnoty nordyckiej: kierunek systemowy i natywistyczny oraz kierunek antysystemowy i kontrakulturacyjny.

Słowa kluczowe: natywizm; kontrakulturacja; islamizm; antyislamizm; skandynawizm; nordyzm; wielokulturowość; poprawność polityczna; tożsamość narodowa.

RELIGIOUS FACTOR IN THE PROCESS OF SHAPING THE NEW DIMENSION
OF THE NORDIC CULTURAL COMMUNITY

Summary

The religious factor was an unseperable part of the historical processes of shaping Nordic unity—for example the community of the Nordic polytheism domination period, the Christian community of the 9–13th centuries, the community of the Reformation. Simultaneously, the same phenomena presented, at least in the first stage, a challenge to the established cultural and religious order, and bore the risk of prolonged disintegration. This dichotomous role of the religious factor in the face of cultural homogeneity is also emerging today as expansive Islam has become a new challenge. In view of the crisis of the multiculturalism idea, two social trends have emerged suggesting a renewal of ethnic identity while strenghtening the cultural Nordic community both the systemic and nativist as well as the anti-system and antiracial direction.

Key words: nativism; contraculturation; islamism; anti-islamism; scandinavism; nordism; multiculturalism; political correctness; national identity.